

ΟΡΘΟΔΟΞΟΣ ΣΩΤΗΡΙΟΛΟΓΙΑ*
ΕΙΣ ΤΟΥΣ ΑΣΜΑΤΙΚΟΥΣ ΚΑΝΟΝΑΣ
ΤΩΝ ΑΚΙΝΗΤΩΝ ΔΕΣΠΟΤΙΚΩΝ ΕΟΡΤΩΝ

Γ Π Ο
ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ ΚΟΤΣΜΑΝΙΔΗ, π.Θ.

ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟΝ

Η ΕΝΔΟΞΟΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ ΤΟΥ ΘΕΟΥ

Εισαγωγικά: Δυναμική καὶ προοδευτική οἰκονομία.

Ἡ ἔνδοξος Οἰκονομία τοῦ Θεοῦ (Μτμ. Α' δ' εἰρ.)¹ ἀποτελεῖ μυστήριον, τὸ «Μυστήριον τῆς Οἰκονομίας» τοῦ Θεοῦ, ἐκδηλούμενον ἐν χρόνῳ διὰ συγκεκριμένων ἔργων. Ἡ κατανόησις (Στ. δ' εἰρ.)² δὲ τῶν ἔργων τούτων ἄγει εἰς τὴν ἀναγνώρισιν τῆς Θεότητος τοῦ Χριστοῦ, ὡς ἐνανθρωπήσαντος Υἱοῦ καὶ Λόγου καὶ «τὸν κόσμον φωτίσαντος» (Στ. στ' εἰρ.)³.

Ἡ κατὰ τὸν ἄνθρωπον οἰκονομία τοῦ Θεοῦ ἀπεκαλύφθη καὶ ἐπραγματοποιήθη ἐν χρόνῳ, ἀποτελοῦσα ἤδη τὴν λεγομένην Θείαν Ἀποκάλυψιν, ὡς αὕτη διασφίζεται ἐν ταῖς Γραφαῖς τῆς τε Παλαιᾶς καὶ τῆς Καινῆς Διαθήκης. Ἡ σωτηριώδης ἀποκάλυψις τοῦ Θεοῦ εἰς τὴν Π. ἐξ ἑνὸς καὶ τὴν Κ. Διαθήκην ἐξ ἑτέρου εὐρίσκεται, κατὰ τοὺς ὑπὸ μελέτην Κανόνας, εἰς εὐθεϊαν γραμμῆν. Αἱ σωτηριώδεις ἐνέργειαι τοῦ ἐν Τριάδι Θεοῦ βαίνουν προοδευτικῶς καὶ δυναμικῶς ἀπὸ τῆς Π. πρὸς τὴν Κ. Διαθήκην, ἐκεῖθεν δὲ ἐπὶ τὰ ἔσχατα. Αὗται πραγματοποιοῦνται «δι' Υἱοῦ» καὶ φέρονται ὡς πραγματοποιηθσόμεναι, εἰς τὰ ἔσχατα, πάλιν δι' Αὐτοῦ. Ὁ Θεὸς Λόγος ἀποτελεῖ τὴν Ἀρχήν, τὸ Κέντρον, ἀλλὰ καὶ τὸ Τέρμα τῆς Θ. Οἰκονομίας· τὸ Α καὶ τὸ Ω. Ὁ Χριστὸς τουτέστιν, εἶναι ὁ Ἦν, ὁ Ὦν καὶ ὁ Ἐρχόμενος· ὁ μένων εἰς τὸν αἰῶνα. Οὕτω Π. καὶ Κ. Διαθήκη «περιχωροῦνται» ἀλλήλαις.

* Συνέχεια ἐκ τῆς σελ. 923 τοῦ προηγουμένου τόμου.

1. Μτμ. Α' δ' εἰρ.: «Εἰσακήκοα τὴν ἔνδοξον οἰκονομίαν Σου, Χριστὲ ὁ Θεός...»

2. Στ. δ' εἰρ.: «Εἰσακήκοα, Κύριε, τῆς οἰκονομίας Σου τὸ μυστήριον· κατενόησα τὰ ἔργα Σου καὶ ἐδόξασά Σου τὴν θεότητα». Πρβλ. 1 Κορ. 14, 28 καὶ Ἀββ. 3, 1-2.

3. Στ. στ' εἰρ.: «...τοῦ σαρκὶ προσπαγέντος Χριστοῦ τοῦ Θεοῦ καὶ τριημέρῳ ἐγέρσει τὸν κόσμον φωτίσαντος».

Ἡ ἐνανθρώπησις τοῦ Θεοῦ Λόγου ἀποτελεῖ τὸ Κέντρον τῆς Οἰκονομίας. Ἡ ὑπὸ τοῦ Θεοῦ Λόγου πρόσληψις τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως ἀποτελεῖ τὴν «δευτέραν κοινωνίαν» τοῦ Θεοῦ μετὰ τοῦ ἀνθρώπου, τῆς ὁποίας αἱ σωτηριώδεις ἀκολουθίαι ἔλυσαν ριζικῶς καὶ οὐσιαστικῶς τὸ πρόβλημα τοῦ ἀνθρώπου⁴. Δι' αὐτῆς ἐνεργεῖται καὶ ἐπιτυγχάνεται ἡ ὑπέρβασις τῆς πτώσεως, κατὰ τὸ μέρος τὸ ἀνῆκον εἰς τὸν Θεόν, τὸ καὶ θεμελιωδέστερον καὶ δυσμαχώτερον, ὑπολειπομένου πλέον τοῦ ἀνήκοντος εἰς τὸν αὐτεξούσιον ἄνθρωπον μέρους, ἐξ ὧν ἀμφοτέρων σύγκειται ἡ συνεργία Θεοῦ καὶ ἀνθρώπου, ἥτις ἀπαιτεῖται ἐκ τῶν διὰ τοῦ κατ' εἰκόνα Θεοῦ καὶ καθ' ὁμοίωσιν καταβεβλημένων συστατικῶν προϋποθέσεων διὰ τὴν κοινωνίαν προσώπων.

4. Πρβλ. Ἱ. Κ α λ ο γ ῆ ρ ο υ, Χριστολογία καὶ Σωτηριολογία, μν. ε. 249 κ. ε.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Α'

Η «ΠΕΡΙΧΩΡΗΣΙΣ» Π. ΚΑΙ Κ. ΔΙΑΘΗΚΗΣ

Τὰ ἔργα τῆς Θείας Οἰκονομίας συνιστοῦν τὴν Παλαιάν καὶ τὴν Καινὴν Διαθήκην. Ἡ ἐν χρόνῳ ἑναρξίς αὐτῶν ἐγκαινιάζει τὴν Π.Δ., ἡ δὲ ὁλοκλήρωσις αὐτῶν σφραγίζει τὴν Καινὴν. Τὰ ἔργα τῆς Θ. Οἰκονομίας εὐρίσκονται εἰς δυναμικὴν καὶ παιδαγωγικῶς προοδευτικὴν γραμμὴν. Διὰ τῆς Π.Δ. προπαρασκευάζεται συστηματικῶς καὶ ἐπιμελῶς ἡ Καινή. Τὸ Φῶς τῆς ἀληθοῦς Θεογνωσίας προβαίνει βαθμιαίως, ἀλλὰ καὶ σταθερῶς, διαλύον τὰ σκότῃ τῆς πλάνης. Ὁ ἐν Τριάδι Θεὸς ἀποκαλύπτεται «δι' Υἱοῦ ἐν Ἀγίῳ Πνεύματι» οἰκονομικῶς διὰ συμβόλων καὶ εἰκόνων ἐν τῇ Π.Δ.⁵ Ἡ δὲ Κ.Δ. πληροῖ τὴν Παλαιάν. Οὕτω ἅπαντα τὰ ἐν τῇ Κ.Δ. εἰργασμένα σωτηριώδη ἔργα τοῦ Κυρίου προλέγονται ἢ προτυποῦνται ἐν τῇ Π.Δ. Ἡ συνύφανσις ἔθεν· Π. καὶ Κ. Διαθήκης, ἡ διαπιστουμένη εἰς τοὺς Κανόνας, εἶναι τοιαύτης ἐκτάσεως καὶ τοιούτου βάθους, ὥστε ἀποτελεῖ ἄκρως δυσχερές, ἂν μὴ ἀνέφικτον, ἐγχείρημα διὰ μελετητὴν ὑπολειπόμενον ἀναποφεύκτως τῶν ἱερῶν ὑμνωδῶν εἰς βαθεῖαν γνῶσιν τῆς Π. καὶ τῆς Κ. Διαθήκης, ὡς τῆς οἰονεὶ περιχωρήσεως αὐτῶν, νὰ ἐπισημάνῃ ἔστω, ὅσα ἐκείνῳ ἐβίωσαν καὶ ἐδοξολόγησαν καὶ παρέδωκαν τῇ Ἐκκλησίᾳ.

Κατὰ ταῦτα:

1. Ὁ ἐνανθρωπήσας Λόγος εἶναι «ὁ τοῦ φωτὸς διατμήξας» (διαχωρίσας) τὸ πρωτόγονον χάος (Μτμ. Α' ε' εἰρ.)⁶, ὁ Πλάστης (Ῥπαπ. γ' 3)⁷, «ὁ χερσὶν ἀοράτοις πλάσας τὸν ἄνθρωπον» (Μτμ. Β' ε' 1)⁸.

2. Ἡ ὑπὸ τοῦ Θεοῦ δοθεῖσα Ἀβραάμ τῷ προπάτορι, εὐλογεῖσθαι ἐν τῷ σπέρματι τούτου τὰ ἔθνη πέρας ὑπόσχεσις δέχεται» μὲ τὸν Εὐαγγελι-

5. Περὶ τοῦ εἶδους καὶ τοῦ χαρακτῆρος τῶν ἐν τῇ Π.Δ. Θεοφανειῶν καὶ θεοπτῶν πρβλ. Ν. Μαρτσόκας, Θεολογία καὶ Ἀνθρωπολογία, μν. ξ., 95-96.

6. Μτμ. Α' ε' εἰρ. πρβλ. Γεν. 1,4· Ἰω. 1,3: «πάντα δι' αὐτοῦ ἐγένετο...»

Ῥεφ. 3,9: «τῷ τὰ πάντα κτίσαντι διὰ Χριστοῦ...»· Α' Κορ. 8,6: «...δι' οὗ τὰ πάντα...»· Κολ. 1,16· Ῥεφ. 1,2 κ. ἄ.

7. Ῥπαπ. γ' 3: «Γῆς ἀπόγονον, παλινδρομήσας αὐτῇ θεότητος σύμμορφον φύσιν ὁ Πλάστης ὡς ἀτρέπτως νηπιήσας ἀνέδειξεν».

8. Πρβλ. Ἰω. 1,3· Ῥεφ. 3,9· Α' Κορ. 8,6· Κολ. 1,14· Ῥεφ. 1,2.

σμὸν τῆς Θεοτόκου (Εὐαγ. στ' 4)⁹ καὶ ὁ γεννηθεὶς Χριστὸς εἶναι «ὄν πάλαι προεῖπεν Ἰακώβ ἐθνῶν ἀπεκδοχή» (Χρστγ. Α' δ' 1)¹⁰.

3. Ὁ Θεὸς τῆς εἰρήνης καὶ Πατὴρ οἰκτιρμῶν τῆς μεγάλης βουλῆς του τὸν Ἀγγελον εἰρήνην παρεχόμενον ἀπέστειλεν ἡμῖν (Χρστγ. Α' ε' εἰρ.)¹¹, ἵνα ὁδηγήσῃ ἡμᾶς πρὸς Φῶς θεογνωσίας (Χρστγ. Α' ε' εἰρ.)¹². Διὸ καὶ «ράβδος ἐκ τῆς ρίζης Ἰεσσαὶ καὶ ἄνθος ἐξ αὐτῆς, ἐκ τῆς Παρθένου ἀνεβλάστησεν, ἐξ ὅρου ὁ αἰνετὸς κατασκίου δασέος» καὶ «ἤλθε σαρκωθεὶς ἐξ ἀπειράνδρου ὁ ἄυλος καὶ Θεὸς» (Χρστγ. Α' δ' εἰρ.)¹³. Διὰ τῆς γεννήσεώς του ὁ Χριστὸς «τοῦ μάντεως πάλαι Βαλαὰμ τῶν λόγων μνητὰς σοφοὺς ἀστεροσκοποῦς (τοὺς ἀπὸ Ἀνατολῶν Μάγους) χαρὰς ἔπλησε, ἀστήρ ἐκ τοῦ Ἰακώβ ἀνατείλας» (Χρστγ. Α' δ' 2)¹⁴.

4. Ἡ Θεοτόκος εἶναι «μυστικὸς παράδεισος, ἀγεωργήτως βλαστήσασα Χριστὸν» (Στ. θ' εἰρ.)¹⁵. «Θεὸς ἐκ λαγόνων αὐτῆς προῆλθε σαρκοφόρος, ὃς ὥφθη ἐπὶ γῆς καὶ τοῖς ἀνθρώποις συνανεστράφη» (Μτμ. Α' θ' εἰρ.)¹⁶. Αὐτὴν δὲ «τὴν ἀνεξιχνίαστον θείαν βουλήν τῆς ἐκ τῆς Παρθένου σαρκώσεως... ὁ προφῆτης Ἀββακούμ κατανοῶν ἐκραύγαζε, δόξα τῇ δυνάμει Σου, Κύριε» (Εὐαγ. δ' εἰρ.)¹⁷.

5. Ἡ Ὑπαπαντὴ τοῦ Κυρίου προτυποῦται ὁμοίως καὶ ὑποδηλοῦται ἐν τῇ Π.Δ. Ἡ «νεφέλη κούφη» προτυπώνει τὴν Θεομήτορα, προσάγουσαν «ἀκηράτοις ὠλέναις Χριστὸν» (Ὑπαπ. α' 1)¹⁸. ἡ προφητεία τοῦ Ἡσαΐου αἰσχύσατε χεῖρες ἀνεμεινά...» πληροῦται ἐν τῷ προσώπῳ τοῦ δικαίου Συμεῶν

9. Πρβλ. Γεν. 22,18· Γαλ. 3,6-9· Πρξ. 3,25-26 καὶ Χρστγ. Β' στ' 2: «Ἰκται δι' ἡμᾶς Ἀβραὰμ ἐξ ὀσφύος...».

10. Χρστγ. Α' δ' 1: «Ὁν πάλαι προεῖπεν Ἰακώβ ἐθνῶν ἀπεκδοχή, Χριστέ, φυλῆς ἐξ Ἰούδα ἐξανέτειλας καὶ δύναμιν Δαμασκοῦ, Σαμαρείας σκυλά τε ἤλθες προνομεύσων...». Πρβλ. Γεν. 49,10· Ἐβρ. 7,14 καὶ 8,8-9· Ἀποκ. 5,5· Ἡσ. 8,4.

11. Πρβλ. Φιλιπ. 4,9· Ρωμ. 15,33· Ἐβρ. 13,20· Β' Κορ. 1,3· Ἡσ. 9,6· Ἡσ. 9,7 παραλλήλως πρὸς Ἰω. 14,27· Ἐφ. 2,14.

12. Πρβλ. Ἡσ. 8,22 καὶ 9,2 παραλλήλως πρὸς Μτθ. 4,14-16· Ἰ. 1,7-9 καὶ 3,19 καὶ 8,12 καὶ 9,5 καὶ 12,46 καὶ 12,35-36· Α' Ἰω. 2,8.

13. Πρβλ. Ἡσ. 11,7· Ἀββ. 2,45· Δαν. 2,45.

14. Πρβλ. Ἀριθ. 24,17 πρὸς Μτθ. 2,10.

15. Στ. Θ' εἰρ. «Μυστικὸς εἶ, Θεοτόκε, παράδεισος, ἀγεωργήτως βλαστήσασα Χριστόν...». Πρβλ. Γεν. 2,8.

16. Μτμ. Α' θ' εἰρ. «Ὁ τόκος Σου ἀφθορος ἐδείχθη· Θεὸς ἐκ λαγόνων Σου προῆλθε σαρκοφόρος, ὃς ὥφθη ἐπὶ γῆς καὶ τοῖς ἀνθρώποις συνανεστράφη...». Πρβλ. Βαροὺχ 3,38.

17. Πρβλ. Ἀββ. 3,2 κ. ἐ. Ἐν τοῖς ἐπομένοις γίνεται εἰδικὸς λόγος περὶ τῆς ἀσπόρου συλλήψεως καὶ τοῦ ἀφθόρου τόκου τῆς Παρθένου Μαρίας.

18. Πρβλ. Ἡσ. 19,1.

(Ύπαπ. α' 2)¹⁹, καθὼς καὶ ἑτέρα τοῦ ἰδίου προφήτου «ὡς εἶδεν συμβολικῶς ἐν θρόνῳ ἐπηρμένῳ Θεόν, ὑπ' ἀγγέλων δόξης δορυφορούμενον» (Ύπαπ. ε' 1)²⁰.

6. Ἡ Βάπτισις τοῦ Κυρίου ἔχει προδηλωθῇ ἐν τῇ Π.Δ. τόσον μὲ «τὰ Μωσεῖ τῇ βάτῳ δεδειγμένα» (Θφν. Β' θ' 1)²¹, ὅσον καὶ μὲ τὸ «μυστήριον παράδοξον» τῆς Βαβυλωνείου καμίνου, ἥτις ἐπήγαγε δρόσον, «ὅτι ρεῖθροις ἔμελλεν ἄυλον πῦρ εἰσδέχασθαι ὁ Ἰορδάνης καὶ στέγειν σαρκὶ βαπτιζόμενον τὸν Κτίστην» (Θφν. Α' η' εἰρ)²². Ὁμοίως, ὅπως ἐπραγματοποιήθη ἡ φυγὴ τῶν Ἑβραίων ἀπὸ τοῦ ὀλοθρευτοῦ τὴν νύκτα τῆς Ἑξόδου διὰ τῆς «αἱμαχθείσης φλιάς», «... οὕτω καὶ ἡμῶν ἐξόδιον τὸ θεῖον τοῦτο τῆς παλιγγενεσίας λουτήριον ἔσται» (Θφν. Α' θ' 3)²³. Ἀλλὰ καὶ «Νεφέλη ποτὲ καὶ θάλασσα θεῖον προεικονίζον Βαπτίσματος τὸ θαῦμα» (Θφν. Α' ζ' 2)²⁴. Ὡσαύτως διαπιστοῦται ἀντιστοιχία τοῦ πρώτου κατακλυσμοῦ ἐπὶ Νῶε πρὸς τὸν «δεύτερον», ὅτε «κλύζει ἁμαρτίαν» ὁ Χριστὸς διὰ τῆς βαπτίσεώς Του (Θφν. Β' ζ' 3)²⁵. Τὴν Βάπτισιν τοῦ Κυρίου προορῶν «ὁ Ἡσαΐας λούσασθε καὶ καθάρθητε, φάσκει... οἱ διψῶντες ὕδωρ ἐπὶ ζῶν πορεύεσθε· ρανεῖ γὰρ ὕδωρ καινοποιοῖν Χριστός...» (Θφν. Α' θ' 2)²⁶. Ὁμοίως πληροῦνται σχετικαὶ προφητεῖαι καὶ τῶν Ψαλμῶν (Θφν. Α' θ' 1)²⁷.

7. Ἡ Μεταμόρφωσις τοῦ Σωτῆρος Χριστοῦ συσχετίζεται πρὸς τὰς ἐν τῇ Π.Δ. Θεοφανείας, καθόσον καὶ ἐκεῖ ὁ αὐτὸς Υἱὸς καὶ Λόγος τοῦ Θεοῦ εἶναι ὁ φανερούμενος. Οὕτω ὁ ἐν τῇ Κ. Διαθήκῃ μεταμορφούμενος Χριστὸς εἶναι «ὁ τὴν βάτον φυλάξας ἀλώβητον προσομιλοῦσαν πυρὶ τῷ Μωσῇ» (Μτμ.

19. Πρβλ. Ἡσ. 35,3.

20. Πρβλ. Ύπαπ. ε' εἰρ. καὶ Ἡσ. 6,1.

21. Θφν. Β' θ' 1: «Ἰδμεν τὰ Μωσεῖ τῇ βάτῳ δεδειγμένα, δεῦρο ξένους θεσμοῖσιν ἐξειργασμένα· ὡς γὰρ σέσωσται πυρφοροῦσα Παρθένος, σελασφόρον τεκοῦσα τὸν Εὐεργέτην· Ἰορδάνου τε ρεῖθρα προσδεδεγμένα».

22. Πρβλ. καὶ Θφν. Β' ζ' 1: «Σὲ ζωγραφοῦσαν τὴν Ἀσσύριον φλόγα, ἐκστῶσαν Ἰσθμῆς εἰς δρόσον μετηγμένην. Ἰδὼς ὅθεν νῦν ἀμφιέσσαι φλέγον, Σίντην κάκιστον, Χριστέ, προσκεκυθμένον...».

23. Πρβλ. Ἐξ. 12,7.

24. Πρβλ. Α' Κορ. 10,2 κ. ἐ. καὶ Ἑβρ. 9,12.

25. Θφν. Β' ζ' 3: «Ἰδμεν τὸ πρῶτον τὴν πανώλεθρον κλύσιν, οἰκτρῶς Σε πάντων εἰς φθορὰν παρεισάγειν, ᾧ μέγιστα χρηματίζων καὶ ξένα, νῦν δὲ κλύσαντα, Χριστέ, ἁμαρτίαν, δι' εὐπάθειαν καὶ βροτῶν σωτηρίαν».

26. Πρβλ. Ἡσ. 1,16 καὶ Ἰεζ. 36,25.

27. Θφν. Α' θ' 1: «Δαβὶδ, πάρεσο πνεύματι τοῖς φωτιζομένοις· νῦν προσέλθετε, ἅδε πρὸς Θεόν, ἐν πίστει λέγων, φωτίσθητε· οὗτος ὁ πτωχὸς ἐκέκραξεν Ἀδὰμ ἐν πτώσει· καὶ γὰρ αὐτοῦ εἰσήκουσε Κύριος ἐλθὼν ρεῖθροις Ἰορδάνου, φθαρέντα δὲ ἀνεκαίνισεν»· πρβλ. Ψαλ. (34) 33,6 καὶ 16-18. Θφν. Α' δ' εἰρ. «Ἀκήκοε, Κύριε, φωνῆς σου ὃν εἶπας, φωνὴ βοῶντος ἐν ἐρήμῳ, ὅτε ἐβρόντησας πολλῶν ἐπὶ ὑδάτων τῷ σῷ μαρτυρούμενος Υἱῷ...». Πρβλ. Ψαλ. (29) 28,3 καὶ Ἡσ. 40,3.

Β' δ' 1)²⁸, ὡς καὶ «στύλῳ πυριμόρφῳ, καὶ νεφέλῃ πάλαι ὁ ἐν τῇ ἐρήμῳ τὸν Ἰσραὴλ ἄγων» (Μτμ. Α' γ' 2)²⁹. Αὐτὸς εἶναι ὅστις «ἐπὶ τοῦ ὄρους τοῦ νομικοῦ... καθωράθη τῷ Μωϋσῇ ἐν γνόφῳ τὸ πάλαι» (Μτμ. Β' α' 3)³⁰ καὶ ὅστις «Νόμον ἐν Σινᾷ τῷ γράμματι τυπούμενος ἐν τῇ νεφέλῃ, πυρὶ καὶ γνόφῳ καὶ ἐν θυέλλῃ ὥφθη ἐποχούμενος» (Μτμ. Α' δ' 1)³¹. Ὡσαύτως εἶναι Ἐκεῖνος ὅστις «λεπτοτάτῃ αὖρα προσωμίλησε» πρὸς τὸν προφήτην Ἡλίαν (Μτμ. Α' δ' 3)³².

8. Ὁ Σταυρός, τέλος, ἐμφαίνεται δαψιλῶς ἐν τῇ Π.Δ. κατὰ τοὺς ὑπὸ μελέτην ἁσματικούς Κανόνες. Ἦδη εἰς τὴν Γένεσιν γίνεται προτύπως, ἢ μᾶλλον δίδεται ὁ ἀντίτυπος, τοῦ Σταυροῦ, ὅστις εἶναι «τὸ τρισμακάριστον ξύλον, ἐν ᾧ ἐτάθη Χριστός, ὁ Βασιλεὺς καὶ Κύριος, δι' οὗ πέπτωκεν ὁ ξύλῳ ἀπατήσας» (Στ. ε' εἰρ.)³³ τοὺς πρωτοπλάστους. Ὁ Σταυρὸς προτυποῦται καὶ εἰς τὴν διὰ τῶν χειρῶν σταυροειδῆ εὐλογίαν ὑπὸ τοῦ Ἰακώβ τῶν τέκνων τοῦ Ἰωσήφ (Στ. στ' 1)³⁴. Ὡσαύτως, «Σταυρὸν χαράξας Μωσῆς ἐπ' εὐθείας ράβδῳ τὴν Ἐρυθρὰν διέτεμε, τῷ Ἰσραὴλ πεζεύσαντι τὴν δὲ ἐπιστρεπτικῶς Φαραὼ τοῖς ἄρμασι, κροτήσας ἦνωσεν, ἐπ' εὖρους διαγράψας τὸ ἀήτητον ὄπλον», τουτέστιν τὸν Σταυρὸν (Στ. α' εἰρ.)³⁵ καὶ «ξύλον ἔλυσεν ποτὲ πικρίαν ὑδάτων Μερρᾶς, προτυποῦν τοῦ Σταυροῦ τὴν ἐνέργειαν» (Στ. ἐτέρα ᾠδὴ θ' 1)³⁶. Ἐπίσης «τὸν τύπον πάλαι Μωσῆς τοῦ ἀχράντου πάθους ἐν ἑαυτῷ προέφηγε, τῶν ἱερῶν (ἀνδρῶν Ἀαρὼν καὶ Ὡρ) μεσοῦμενος, Σταυρῷ δὲ σχηματισθεὶς» (Στ. α' 1)³⁷. ἀνέθηκε Μωυσῆς ἐπὶ στήλης ἄκος (θεραπεία, ἱάσις), φθορο-

28. Πρβλ. Γεν. Κεφ. 3.

29. Μτμ. Α' γ' 2: «Στύλῳ πυριμόρφῳ καὶ νεφέλῃ πάλαι ὁ ἐν τῇ ἐρήμῳ τὸν Ἰσραὴλ ἄγων, σήμερον ἐν τῷ ὄρει Θαβώρ ἀρρήτῳ ἐν Φωτὶ Χριστὸς ἐξέλαμψεν». Μτμ. Β' στ' 2 «Ὁ στύλος τῷ Μωϋσῇ Χριστὸν τὸν μεταμορφούμενον... ἐν τῷ Θαβωρίῳ παρεδήλου ἐμφανέστατα». Πρβλ. Ἑξ. 13,21 ὡς καὶ Ἑβρ. 13,8.

30. Πρβλ. Δευτ. 4,11.

31. Πρβλ. Ἑξ. 19, 16-18 καὶ Δευτ. 4,11.

32. Μτμ. Α' δ' 3: «Συλλαλοῦντες παρειστήκεισαν δουλοπρεπῶς, Σοὶ τῷ Δεσπότη Χριστῷ, οἷς ἐν πυρὸς ἀτμίδι καὶ γνόφῳ καὶ λεπτοτάτῃ αὖρα προσωμίλησας»· πρβλ. Γ' Βασιλ. 19,10 καὶ τρπρ. στιχηρῶν ἐσπερινοῦ ἑορτῆς προφ. Ἡλιοῦ, 20ῃ Ἰουνίου: «οὐ συσσεισμῷ, ἀλλ' ἐν αὖρᾳ λεπτῇ τεθέασαι...».

33. Πρβλ. καὶ «ἕτερον» εἰρμὸν θ' ᾠδῆς: «Ὁ διὰ βρώσεως τοῦ ξύλου τῷ γένει προσγενόμενος θάνατος διὰ Σταυροῦ κατήργηται σήμερον...».

34. Στ. στ' 1: «Ὁ γῆρα καμφοθεὶς καὶ νόσῳ τρυχωθεὶς ἀνωροῦτο Ἰακώβ χεῖρας ἀμείψας, τὴν ἐνέργειαν φαίνων τοῦ ζωηφόρου Σταυροῦ...». Στ. στ' 2: «Νεαζούσαις θεὸς παλάμας ὁ θεὸς Ἰσραὴλ σταυροειδῶς κάραις ἐδήλου, ὡς πρεσβύτερον κλέος, ὁ νομολάτρης λαός. Ὑποπευθεὶς ὅθεν οὕτως ἐξηπατεῖσθαι, οὐκ ἠλλοίωσε τὸν ζωηφόρον τύπον...». Πρβλ. Γεν. 48,11-20.

35. Πρβλ. Ἑξ. 14,15-30.

36. Πρβλ. Ἑξ. 15,23-25 καὶ Ψαλ. (80) 81,8.

37. Πρβλ. Ἑξ. 17,11-13.

ποιου λυτήριον καὶ λοβόλου δῆγματος· καὶ ξύλῳ καὶ τύπῳ Σταυροῦ τὸν πρὸς γῆν συρόμενον ὅφιν προσέδωκεν ἐγκάρσιον, θριαμβεύσας τὸ πῆμα (πάθημα, θλεθρος, πληγή)» (Στ. α' 2)³⁸. Ὡσαύτως ὁ Σταυρὸς φανεροῦται εἰς τὴν τετραμερῆ παρατάξιν τῶν υἱῶν Ἰσραὴλ κύκλῳ τῆς Σκηνῆς τοῦ Μαρτυρίου (Στ. δ' 3)³⁹. Τὸν Σταυρὸν καὶ τὸ ἐπ' αὐτὸν «σωτήριον πάθος προδιετύπου σαφῶς, νοτίου θηρὸς ἐν σπλάγχνοις παλάμας Ἰωνᾶς σταυροειδῶς διεκπετάσας» (Στ. στ' εἰρ.)⁴⁰. Τὸ ξύλον τοῦ Σταυροῦ προφαίνεται καὶ εἰς τὸ ἐν Δ' Βασιλ. 6,1-7 ἀναφερόμενον ἐπεισόδιον μὲ τὴν εἰς τὸν Ἰορδάνην πεσοῦσαν «τέμνουσαν» σιδηρᾶν κοπίδα (Στ. δ' 2)⁴¹.

9. Ὁ ἐνανθρωπήσας Θεὸς Λόγος εἶναι «ὁ τῆς καμίνου τὴν μετάρσιον φλόγα, νέους φέρουσαν εὐσεβεῖς, κατευνάσας» (Θφν. Β' ζ' εἰρ.)⁴², «συγκαταβάς καὶ τὸ πῦρ εἰς δρόσον μεταποιήσας» (Στ. η' εἰρ.)⁴³.

Κατὰ ταῦτα ὁ Μονογενὴς Υἱὸς καὶ Λόγος τοῦ Θεοῦ εἶναι ὁ «δι' οὗ» ἐνεργοῦνται τὰ ἐν τῇ Π.Δ. σωτηριώδη, ἐνθα προδιατυπῶνται καὶ προφαίνονται τὰ ἐν τῇ Κ.Δ. μέλλοντα νὰ ἐνεργηθῶσι. Τὰ ἐν τῇ Κ.Δ. ὑπ' Αὐτοῦ ἐνεργούμενα τελοῦν ἐν σαφεῖ καὶ πλήρει ἀναφορᾷ πρὸς τὰ ἐν τῇ Π.Δ. ὑπὸ τοῦ Ἰδίου ἐνεργηθέντα. Οὕτω Παλαιὰ καὶ Καινὴ Διαθήκαι περιχωροῦνται ἀλλήλαις καὶ ὁμολογεῖται ἐν ταῦτῳ ὅτι ὁ ἐνανθρωπήσας Λόγος εἶναι ἡ Ἀρχὴ καὶ τὸ Κέντρον καὶ τὰ Ἔσχατα τῆς ἐνδόξου οἰκονομίας τοῦ ἐν Τριάδι μόνου Θεοῦ.

38. Πρβλ. Ἀριθ. 21,4-9 καὶ Ἰω. 3,14. Ὁ δὲ Γρηγόριος ὁ Θλγς, Λόγος 45ος, εἰς τὸ ἅγιον Πάσχα, Ρ.Γ. 36, 653 BC παρατηρεῖ σχετικῶς: «Ὁ δὲ χαλκοῦς ὕψις κρεμᾶται μὲν κατὰ τῶν δακνόντων ὄψεων, οὐχ ὡς τύπος δὲ τοῦ ὑπὲρ ἡμῶν παθόντος, ἀλλ' ὡς ἀντίτυπος καὶ σφάζει τοὺς εἰς αὐτὸν ὀρώντας, οὐχ ὅτι ζῆ πιστευόμενος, ἀλλ' ὅτι νενέκρωται, καὶ συννεκροῖ τὰς ὑπ' αὐτὸν δυνάμεις καταλυθεῖς, ὥσπερ ἦν ἄξιος».

39. Στ. δ' 3: «Ἰερῶς προστοιβάζεται ὁ τετραμερὴς λαὸς, προηγούμενος τῆς ἐν τύπῳ μαρτυρίου Σκηνῆς, σταυροτύποις τάξεσι κλειζόμενος». Πρβλ. Ἀριθ. 2,1-34.

40. Πρβλ. Ἰωνᾶ 2,2, ἐνθα ὑπονοεῖται ὅτι ἐν τῇ κοιλίᾳ τοῦ κήτους προσευχόμενος ὁ προφήτης εἶχεν ἐσταυρωμένους κατ' ἀνάγκην τὰς χεῖρας.

41. Στ. δ' 2: «Ὁ βυθῷ κολπωσάμενος τέμνουσαν ἀνέδωκεν Ἰορδάνης ξύλῳ, τῷ Σταυρῷ καὶ τῷ Βαπτίσματι τὴν νομὴν τῆς πλάνης τεκμαιρόμενος».

42. Πρβλ. Δαν. 3,24-25.

43. Πρβλ. Δαν. ε.ά. Σημ.: Περιορισμένως τὸν ἀριθμὸν προτυπώσεις τῆς Κ.Δ. ἐν τῇ Π. Βλ. ἐν Ἱ. Τσαγγαλίδου, Προτυπώσεις τῆς Κ.Δ. ἐν τῇ Π., κατὰ τὰ λειτουργικὰ βιβλία τῆς Ὁρθ. Ἐκκλησίας, Θεσ/κη 1975.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Β'.

Η ΠΡΑΓΜΑΤΙΚΗ ΠΡΟΣΛΗΨΙΣ ΥΠΟ ΤΟΥ ΘΕΟΥ ΛΟΓΟΥ ΤΗΣ ΑΝΘΡΩΠΙΝΗΣ ΦΥΣΕΩΣ

Ἡ ἐνανθρώπησις τοῦ Θεοῦ καὶ λόγου εἶναι ὁ τρόπος, καθ' ὃν ἡ ἀνεξιχνίαστος θεία βουλή (Εὐαγ. γ' εἰρ.) ἐνεργεῖ τὴν σωτηρίαν τοῦ ἀνθρώπου. Αὐτὸ εἶναι «τὸ ἐκπλήττον, τὸ Θεὸν ὄντα, βουληθῆναι γενέσθαι ἄνθρωπον· τὰ δὲ ἄλλα λοιπόν, κατὰ λόγον ἔπεται ἅπαντα»⁴⁴. Διὸ καὶ ἡ ἐνανθρώπησις αὕτη ὑμνολογεῖται συστηματικῶς καὶ πλουσίως ὡς τὸ κεντρικὸν στοιχεῖον τοῦ σωτηριώδους ἔργου τοῦ Θεοῦ.

Κατὰ ταῦτα, «ὁ πρωτότοκος ἐκ Πατρὸς πρὸ αἰώνων» (Ἰπαπ. γ' 1) «ὃν πρὸ ἐωσφόρου γεννᾷ» (Χρστγ. Α' στ' 1)⁴⁵, ὁ «γεννηθεὶς ἀρρεύστως ἐκ Θεοῦ καὶ Πατρὸς» (Θφν. Α' στ' 1), «Θεὸς ὅλος ὑπάρχων» (Μτμ. Β' γ' 3) καὶ «ἄυλος ὢν τὸ πρόσθεν» (Χρστγ. Β' γ' 2), «Σοφία, Λόγος, Δύναμις... τοῦ Πατρὸς τὸ ἀπαύγασμα» (Χρστγ. Α' α' 3)⁴⁶, «εἰκὼν ἀπαράλλακτος τοῦ ὄντος, ἀκίνητος σφραγὶς ἀναλλοίωτος... τοῦ Ὑψίστου» (Μτμ. Α' θ' 4), «ἐκμαγεῖον τοῦ Ἀρχετύπου» (Μτμ. Α' θ' 3)· «ὁ τοῦ φωτὸς διατμήξας τὸ πρωτόγονον χάος» (Μτμ. Α' ε' εἰρ.)⁴⁷· ὁ Πλάστης (Ἰπαπ. γ' 3), «ὁ χερσὶν ἀοράτοις πλάσας τὸν ἄνθρωπον» (Μτμ. Β' ε' 1)⁴⁸. Αὐτὸς⁴⁹ «ἐπ' ἐσχάτων ἐπαχύνθη» (Χρστγ. Β' γ' 2), «ἐκ Παρθένου, δίχα ρύπου, σαρκωθείς» (Θφν. Α' στ' 1), «ὅλον τὸν Ἀδὰμ φορέσας» (Μτμ. Α' γ' 1), «ὅλον οὐσιοῦται, ἀληθεῖς σαρκωθείς» (Χρστγ. Α' α' 2), «ὅλη τῇ Θεότητι μίξας τὴν ἀνθρωπότητα τῇ ὑποστάσει Του» (Μτμ. Β' γ' 3).

Οὕτω «σύμμορφος πηλίνης εὐτελοῦς διαρτίας (διαπλάσεως, διαμορ-

44. Ἰ. Χρσ. P.G. 57, 201.

45. Πρβλ. Ψαλ. (110) 109,3.

46. Πρβλ. Α' Κορ. 1,24· Ἰω. 1,1· Ἑβρ. 1,3.

47. Πρβλ. Γεν. 1,4.

48. Πρβλ. Ἰω. 1,3· Ἑφ. 3,9· Α' Κορ. 8,6 κ.ἀ.

49. Εἰς τοὺς ὑπὸ μελέτην Κανόνας αἱ καθαρῶς θεολογικαὶ ἀναφοραὶ εἰς τὸ πρόσωπον τοῦ Θεοῦ Λόγου εἶναι πολλαὶ καὶ δι' αὐτῶν εἶναι δυνατὸν νὰ συνταχθῇ ὀλόκληρος μελέτη περὶ τῆς Ὁρθοδόξου Θεολογίας. Ἐνταῦθα περιοριζόμεθα εἰς τὰ αὐστηρῶς ἀναγκαῖα διὰ τὴν σπουδὴν τῆς Θείας Οἰκονομίας.

φώσεως, ἐνν. τῆς ἀνθρωπίνης) γεγονώς καὶ μετοχῇ σαρκὸς τῆς χείρω» (Χρστγ. Α' γ' 3), «ἡ ἀναλλοίωτος φύσις τῇ βροτείᾳ μιχθεῖσα» (Μτμ. Α' ε' 3· Χρστγ. Β' α' 1), «δι' οἶκτον» (Ύπαπ. στ' 2) «Θεὸς χρηματίσας καὶ ἄνθρωπος» (Μτμ. Β' ε' 2), «ὡς ἀτρέπτως νηπιάσας» (Ύπαπ. γ' 3)⁵⁰, ἐγένετο «εἷς ἐκ δύο ἐν δυσι τελείαις φύσεσιν» (Μτμ. Β' δ' 3), «Θεὸς καὶ ἄνθρωπος ὁ αὐτὸς εἰς τοὺς αἰῶνας» (Μτμ. Β' ζ' 3), «κατ' οὐσίαν ἴσος τε Πατρὶ καὶ βροτοῖς» (Χρστγ. Β' α' εἰρ.)⁵¹, «ὁ αὐτὸς καὶ βροτὸς καὶ Κύριος» (Χρστγ. Β' α' 2), «ὡς πέτρα τῷ σώματι σκεπασθεὶς» (Μτμ. Β' α' 2)⁵².

Ἄσπορος σύλληψις καὶ ἄφθορος τόκος.

Ἡ ἄσπορος σύλληψις καὶ ὁ ἄφθορος τόκος (Εὐαγ. α' 2)⁵³ ἀποτελοῦν κατὰ τοὺς ἀσματικούς τούτους Κανόνας θεμελιώδη ὅρον τῆς ἐνανθρωπήσεως τοῦ Θεοῦ Λόγου, διὸ καὶ ὑμνολογοῦνται δαψιλῶς.

Κατὰ ταῦτα, ὁ Θεὸς Λόγος «βροτωθεὶς ἐκουσίως... σάρκα προσέλαβεν ἐκ Παρθένου» (Χρστγ. Β' α' 1), «Κόρης ἀφθόρου» (Ύπαπ. γ' 1)⁵⁴, ἀπει-

50. Πρβλ. Ἰακ. 1,17.

51. Πρβλ. Ἰω. 5,18· Φιλιπ. 2,6.

52. Πρβλ. Ἐξ. 33,21.

53. Εὐαγγ. α' 2: «Βοῶ σοι γηθόμενος· κλῖνον τὸ οὖς σου καὶ πρόσχες μοι, Θεοῦ καταγγέλλοντι σύλληψιν ἄσπορον...» Μτμ. Α' Θ' εἰρ. «Ὁ τόκος σου ἄφθορος ἐδείχθη· Θεὸς ἐκ λαγόνων Σου προῆλθε σαρκοφόρος...».

54. Ύπαπ. γ' 1: «Ὁ πρωτότοκος ἐκ τοῦ Πατρὸς πρὸ αἰώνων, πρωτότοκος νήπιος Κόρης ἀφθόρου, τῷ Ἀδὰμ χεῖρ' ἀπρωτείνων ἐπέφανεν».

Πρβλ. Χρστγ. Α' α' 2: «...τὸν ἄνθρωπον... τοῦτον δὲ ἐκ Παρθένου θείας ἀγνῆς ὄλον οὐσιουῖται...».

Χρστγ. Α' δ' εἰρ. «...ἤλθες σαρκωθεὶς ἐξ ἀπειράνδρου ὁ ἄυλος καὶ Θεός».

Χρστγ. Β' γ' 1: «Νύμφης πανάγνου τὸν πανόλβιον τόκον...».

Ἐ.ἄ. Β' γ' 2: «Ἵψους ἀνάσσω οὐρανῶν εὐσπλαγχνίᾳ, τελεῖ καθ' ἡμᾶς ἐξ ἀνυμφεύτου Κόρης...».

Ἐ.ἄ. Β' δ' 3: «Ρίζης φωεῖσα τοῦ Ἰεσσαί, Παρθένε, ὅρους παρῆλθες τῶν βροτῶν τῆς οὐσίας, Πατρὸς τεκοῦσα τὸν πρὸ αἰώνων Λόγον· ὡς εὐδόκησεν Αὐτὸς ἐσφραγισμένην, νηδὺν διελθεῖν τῇ κενώσει τῇ ξένῃ».

Ἐ.ἄ. Β' θ' 1: «Τύπους ἀφεγγεῖς καὶ σκιας παρηγγμένας, ὃ Μῆτερ ἀγνή τοῦ Λόγου, δεδορκότες, νέον φανέντα ἐκ πύλης κεκλεισμένης...».

Πρβλ. ὡςκύτως περὶ τοῦ ἀφθόρου τόκου καὶ ἀειπαρθενίας τῆς Θεομήτορος Μτμ. Α' θ' εἰρ. ἔ.ἄ. σημ. 53 καὶ Χρστγ. Α' στ' εἰρ.: «...Τῇ Παρθένῳ δὲ ἐνοικήσας ὁ Λόγος καὶ σάρκα λαβὼν, διελέλυθε φυλάξας ἀδιάφθορον· ἥς γὰρ οὐχ ὑπέστη ρεύσεως, τὴν τεκοῦσαν κατέσχεν ἀτήμαντον».

Πρβλ. καὶ «Τόμον Λέοντος», ἐν Ἰ. Καρμίρη, ΔΣΜΟΚΕ τ. Α' 162: «Συνελήφθη μὲν οὖν δηλονότι ἐκ Πνεύματος ἁγίου ἐν γαστρὶ παρθένου μητρός, ἥτις οὕτω φυλαχθεῖσας τῆς παρθενίας αὐτὸν ἀπεκύησεν, ὥσπερ οὖν καὶ ἀκεραίας μεινάσης τῆς παρθενίας συνέλαβεν».

ράνδρου καὶ ἀγνῆς, «δίχα ρύπου» (Χρστγ. Α' δ' εἰρ.)⁵⁵. 'Ο Πρωτότοκος Λόγος, Πατὴρ ἀνάρχου Ὑἱός, πρωτοτοκούμενος μητρὶ ἀπειράνδρῳ» (Ὑπαπ. θ' εἰρ.)⁵⁶, κατέστησε «θρόνον χερουβικὸν τὴν Παρθένον» (Χρστγ. Α' θ' εἰρ.).

Ἦδη «μητρὰν ἀφλέκτως εἰκονίζουσι Κόρης οἱ τῆς Παλαιᾶς πυρπολούμενοι Νέοι, ὑπερφῶς κύουσιν ἐσφραγισμένην» (Χρστγ. Β' στ' εἰρ.). ἀλλὰ καὶ ἡ «Βάτος κατεμήνυσεν ἀκατάφλεκτος μείνασα, δεξαμένη τὴν Φλόγα», τοῦ κατὰ τὴν Θεοτόκον παραδόξου μυστηρίου, ἥτις μετὰ τόκον μένει ἀγνή ἀειπαρθένος (Εὐαγ. δ' 3), ἀκήρατος δὲ μένει καὶ ἡ ἀγνεία αὐτῆς (Εὐαγ. δ' 4)⁵⁷.

Ὁ τοιοῦτος ὅρος τῆς ἐνανθρωπήσεως διακονεῖ τὴν «δίχα ρύπου» σάρκωσιν (Θφν. Α' στ' 1)⁵⁸, τὴν ὁποίαν ἀπεργάζεται «τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον δημιουργῶ δυνάμει ἐπισκιάσαν» τὴν Παρθένον Μαρίαν (Εὐαγ. γ' 2)⁵⁹.

Τὸ γεγονός τοῦτο τῆς ὑπὸ τοῦ Θεοῦ Λόγου προσλήψεως τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως, τῆς οὕτω δὲ ἐνανθρωπήσεως, ἀποτελεῖ τὴν «δευτέραν κοινωνίαν» (Χρστγ. Β' στ' 1)⁶⁰ τοῦ Θεοῦ μετὰ τοῦ ἀνθρώπου. Ἀμεσος καὶ εἰδική

55. Χρστγ. Α' δ' εἰρ. ἔ.ἀ. σημ. 54.

Θφν. Α' στ' 1: «Γεννηθεὶς ἀρρεῦστος ἐκ Θεοῦ καὶ Πατρὸς, ἐκ τῆς Παρθένου δίχα σαρκοῦται ρύπου Χριστός...».

56. Ὑπαπ. θ' εἰρ.: «...διὸ πρωτότοκον Λόγον, Πατὴρ ἀνάρχου Ὑἱόν, πρωτοτοκούμενον μητρὶ ἀπειράνδρῳ (ἡ: ἀπειράνδρως)...».

57. Εὐαγ. δ' 4: «...λέγε, Γαβριήλ, ἀληθέστατα: πῶς, ἀκηράτου μενούσης τῆς ἀγνεύσεως μου, Λόγον τέξομαι μετὰ σαρκὸς τὸν ἄσῳματον;».

Πρβλ. Σωφρονίου Ἱεροσ., P.G. 87, 3176B: «ἡ παρθενία ἡ ἀχραντος, ἡ πρὸ τοῦ τόκου καὶ ἐν τῷ τόκῳ καὶ μετὰ τόκον ἀλώβητος...».

Μξμ. Ὁμολ. P.G. 91, 592: «Ταύτην γὰρ ὁλοσχερῶς ἡ δοθεῖσα διεσώσατο ψῆφος τὴν ἔννοιαν, καθ' ἣν πιστεῦειν οἱ θεοφόροι Πατέρες ἡμῶν ταῖς ἀγίαις Ἐκκλησίαις παρέδωκαν· ἕνα καὶ τὸν αὐτὸν φάμενοι Θεὸν Λόγον καὶ πρὸ τῆς σαρκὸς καὶ μετὰ σαρκὸς· ἦν αὐτὸς ἑαυτῷ δι' ἡμᾶς ἐψυχωμένην νοερῶς καθ' ὑπόστασιν ἦνωσεν, ἐκ τῆς ἀγίας Θεοτόκου καὶ ἀειπαρθένου προσληφθεῖσαν Μαρίας· ἡ σπορά δηλαδὴ τῆς οἰκείας αὐτὸς γενέσθαι καταξιώσας σαρκὸς· ἵνα καὶ ἄνθρωπος ἀληθῶς γένηται· καὶ δεῖξῃ κατὰ τὴν ἄσπορον σύλληψιν καὶ τὴν ἄφθορον γέννησιν τὴν φύσιν καινοτομουμένην καὶ μηδεμίαν τῇ καινοτομίᾳ πάσχουσαν μείωσιν. Θεοῦ γὰρ δι' ἀγαθότητα πρὸς ἀνθρώπους ὑπῆρχεν αὐθαίρετος κένωσις καὶ μυστήριον, ἀλλ' οὐ θεότητος ἐκπτώσις ἡ διὰ σαρκὸς ἐκούσιος συγκατάβασις...».

58. Ἐ.ἀ. σημ. 55.

59. Εὐαγ. γ' 2: «Ζητεῖς παρ' ἐμοῦ γνῶναι, Παρθένε, τὸν τρόπον τῆς συλλήψεως τῆς σῆς; ἀλλ' οὗτος ἀνεμήμεντος· τὸ Πνεῦμα δὲ τὸ ἅγιον, δημιουργῶ δυνάμει σοι ἐπισκιάσαν, ἐργάσεται».

60. Χρστγ. Β' στ' 1: «Ὁς ἦν ἐν ἀρχῇ πρὸς Θεὸν Λόγος, νυνὶ κρατύνει μὴ σθένουσαν τὴν πάλαι ἰδὼν φυλάξαι τὴν καθ' ἡμᾶς οὐσίαν, καθελὶς ἑαυτὸν δευτέρᾳ κοινωνίᾳ...».

Πρβλ. Χρστγ. Α' ε' 1: «...Χριστέ· ὅλον τὸ καθ' ἡμᾶς δὲ πτωχεύσας καὶ χοϊκόν, ἐξ αὐτῆς ἐνώσεως καὶ κοινωνίας ἐθεοῦργησας».

Πρβλ. καὶ Γρ. Ὁλγ. Λόγον εἰς τὰ ἅγια Θεοφάνεια, P.G. 36, 325 CD καὶ P.G. 36, 336A: «Δευτέραν κοινωνεῖ κοινωνίαν, πολὺ τῆς προτέρας παραδοξότεραν· ὅσῳ τότε

αἰτία καὶ σκοπὸς τῆς τοιαύτης «δευτέρας κοινωνίας» εἶναι ὅτι «Ἰδὼν ὁ Κτίστης ὁλλύμενον τὸν ἄνθρωπον, χερσὶν ὃν ἐποίησε, κλίνας οὐρανοὺς κατέρχεται» (Χρστγ. Α' α' 2)⁶¹, «φυλάξαι τὴν καθ' ἡμᾶς οὐσίαν» (Χρστγ. Β' στ' 1) καὶ «ὤϊας (υἱοὺς) σενελκυῖσαι» (Θφν. Β' δ' 1). Τοῦτο δέ, ἐπειδὴ κατὰ τὴν κλασσικὴν ρῆσιν Γρηγορίου τοῦ Θεολόγου, «τὸ γὰρ ἀπρόσληπτον, ἀθεράπευτον· ὃ δὲ ἤνωται τῷ Θεῷ, τοῦτο καὶ σφίζεται»⁶². Καθόσον δέ, μετὰ τὴν πτώσιν, «οὐ-

μὲν τοῦ κρείττονος μετέδωκε, νῦν δὲ μεταλαμβάνει τοῦ χείρονος. Τοῦτο τοῦ προτέρου θεοειδέστερον· τοῦτο τοῖς νοῦν ἔχουσιν ὑψηλότερον».

᾽Ωσαύτως πρβλ. Ἱ. Δμσχ. Λόγον εἰς τὴν ὑπερένδοξον Μεταμόρφωσιν, Ρ.Γ. 96, 552BC: «Τὸ πρὶν μὲν γὰρ ἐν ἐνώσει τῆς οἰκείας χάριτος, Θεὸν καθίστησι τὸν ἄνθρωπον, ὅτε (νέφ' ἐκ χοδὸς πλαττομένω) πνεῦμα ζωῆς ἐνεφύσησε καὶ τοῦ κρείττονος μετέδωκε καὶ εἰκόνη οἰκεία καὶ ὁμοιώσει τετίμηκε καὶ τῆς Ἑδέμ πολίτην εἰργάσατο καὶ ἀγγέλων ἐποίησε σύντροφον· ἀλλ' ἐπεὶ τῆς θείας εἰκόνης τὴν ὁμοιότητα τῇ τῶν παθῶν ἰλὺ ἐξοφώσαμέν τε καὶ συνεχέμεν, δευτέραν κοινωνίαν ὁ συμπαθὴς κεκοινώνηκε, πολὺ τῆς προτέρας ἀσφαλεστέραν τε καὶ παραδοξότεραν...».

61. Ἱ.Δ. σημ. 60.

62. Ἐπιστολὴ πρὸς Κληδόνιον, Ρ.Γ. 36, 181 C. Πρβλ. καὶ ἔ.δ. 177 C «...ἔν' ὅλῳ ἀνθρώπῳ τῷ αὐτῷ καὶ Θεῷ ὅλος ἄνθρωπος ἀναπλασθῇ πεσὼν ὑπὸ τὴν ἁμαρτίαν».

Πρβλ. καὶ κατωτέρω Γρ. Θλγ.

— Θεολογικὸς 4ος, Ρ.Γ. 36, 109 C: «Ὁς δὲ δούλου μορφῇ, συγκαταβαίνει τοῖς ὁμοδούλοις καὶ δούλοις καὶ μορφοῦται τὸ ἀλλότριον, ὅλον ἐν ἑαυτῷ ἐμὲ φέρων μετὰ τῶν ἐμῶν, ἵνα ἐν ἑαυτῷ δαπανήσῃς τὸ χεῖρον, ὡς κηρὸν πῦρ, ἢ ὡς ἀτμίδα γῆς ἥλιος, καὶ γὰρ μεταλάβω τῶν Ἑκείνου διὰ τὴν σύγκρασιν».

— Πρὸς Κληδόνιον, Ρ.Γ. 36, 180A: «Τὰ γὰρ ἀμφοτέρω ἐν τῇ συγκράσει, Θεοῦ μὲν ἐνανθρωπήσαντος, ἀνθρώπου δὲ θεωθέντος, ἢ ὅπως ἂν τις ὀνομάσειε».

— Πρβλ. ὡσαύτως, Ἱ. Δμσχ. Λόγον εἰς τὴν ὑπερένδοξον Μεταμόρφωσιν, Ρ.Γ. 95, 548-549. «Ὁ γὰρ Λόγος σὰρξ, ἢ σὰρξ τε Λόγος ἐγένετο, εἰ καὶ μὴ τῆς οἰκείας ἐξειστήκει φύσεως... Πῶς συμβαίνει εἰς ἐν τὰ ἀσύμβατα, καὶ τῶν οἰκείων οὐκ ἐκβαίνει λόγων τῆς φύσεως; Ἐνώσεως τοῦτο τὸ δρᾶμα τῆς καθ' ὑπόστασιν· ἐν τὰ ἡνωμένα, καὶ μίαν ὑπόστασιν ἀπεργάζεται, ἐν ἀδιαίρετῳ διαφορᾷ καὶ ἀσυγχύτῳ ἐνώσει· (τῆς ἐνόητος φυλαττομένης τῆς ὑποστάσεως, καὶ τῆς δυάδος τηρουμένης τῶν φύσεων), διὰ τε τῆς τοῦ Λόγου ἀμεταβλήτου σαρκώσεως, καὶ τῆς ὑπὲρ νοῦν τῆς βροτείου σαρκὸς ἀτρέπτου θεώσεως. Καὶ Θεοῦ μὲν τὰ ἀνθρώπινα γίνεται, ἀνθρώπου δὲ τὰ θεῖα, τῷ τρόπῳ τῆς ἀντιδόσεως καὶ τῆς ἐν ἀλλήλοις ἀσυγχύτου περιχωρήσεως καὶ τῆς καθ' ὑπόστασιν ἄκρας ἐνώσεως».

— Γρ. Νύσ. Ρ.Γ. 44, 336A: «Καὶ ὁ μονογενὴς Θεός, ὁ ὢν ἐν κόλποις τοῦ Πατρὸς, οὗτός ἐστιν ἡ δεξιὰ τοῦ Ὑψίστου. Ὅτε δὲ ἡμῖν ἐκ τῶν κόλπων ἐφάνη, καθ' ἡμᾶς ἡλλοιώθη· ἐπεὶ δὲ τὰς ἡμετέρας ἀσθενείας ἐκμάξας, πάλιν ἐπανάγαγε τὴν ἐν ἡμῖν γενομένην χεῖρα· καὶ καθ' ἡμᾶς χρωσθεῖσαν ἐπὶ τὸν ἴδιον κόλπον, (κόλπος δὲ τῆς δεξιᾶς ὁ Πατήρ), τότε οὐ τὸ ἀπαθὲς τῆς φύσεως εἰς πάθος ἡλλοίωσεν, ἀλλὰ τὸ τρεπτόν τε καὶ ἐμπαθὲς διὰ τῆς πρὸς τὸ ἄτρεπτον κοινωνίας εἰς ἀπάθειαν μετεστοιχείωσεν».

— Κύριλλος Ἀλεξ. Ρ.Γ. 83, 121 AB: «Οὐ γὰρ μόνον ὑπάρχων Θεὸς ἐκλήθη μεσίτης· πῶς γὰρ ἂν ἐμεσίτευεν ἡμῖν καὶ Θεῷ μηδὲν ἔχων ἡμέτερον; Ἐπεὶ δὲ ὡς Θεὸς συνῆπται τῷ Πατρὶ τὴν αὐτὴν ἔχων οὐσίαν, ὡς δὲ ἄνθρωπος ἡμῖν, ἐξ ἡμῶν γὰρ ἔλαβε τὴν τοῦ δούλου μορφὴν, εἰκότως μεσίτης ὀνόμασται, συνάπτων ἐν ἑαυτῷ τὰ διεστῶτα τῇ ἐνώσει τῶν φύσεων, θεότητος λέγω καὶ ἀνθρωπότητος».

δέποτε ψυχή δύναται πρὸς γνῶσιν ἐκτανθῆναι Θεοῦ, εἰ μὴ αὐτὸς ὁ Θεὸς συγκαταβάσει χρησάμενος ἄψηται αὐτῆς καὶ ἀναγάγῃ πρὸς ἐαυτόν»⁶³, ἡ δευτέρα κοινωνία, ὁ «Χριστὸς ἐξ οὐρανῶν», ὁ «Χριστὸς ἐπὶ γῆς» καθιστᾷ ἐφικτὴν τὴν κοινωνίαν αὐτήν, διὸ καὶ οἱ ἄνθρωποι δύνανται πλέον νὰ «ἀπαντήσουν» Αὐτὸν καὶ νὰ «ὕψωθουν» πρὸς Αὐτὸν (Χρστγ. α' εἰρ.)⁶⁴.

63. Μαξ. Θεολ. ἐκατ. Α' λα'.

64. Χρστγ. Α' α' εἰρ. «Χριστὸς γεννᾶται, δοξάσατε· Χριστὸς ἐξ οὐρανῶν, ἀπαντήσατε· Χριστὸς ἐπὶ γῆς, ὕψωθητε...».

Πρβλ. Γρ. Θλγ. Λόγον εἰς Γενέθλια τοῦ Σωτῆρος, Ρ.Γ. 36, 312.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Γ'.

**ΤΟ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΟΝ ΤΗΣ «ΔΕΥΤΕΡΑΣ ΚΟΙΝΩΝΙΑΣ»
ΚΑΙ ΤΟ ΕΝΙΑΙΟΝ ΤΟΥ ΣΩΤΗΡΙΩΔΟΥΣ ΕΡΓΟΥ ΤΟΥ ΚΥΡΙΟΥ**

Χαρακτηριστικὸν τῆς ἐμπειρίας τῆς θεώσεως, τῆς ἐκφαινομένης εἰς τοὺς ὑπὸ μελέτην ἁσματικούς Κανόνας, εἶναι ὅτι τὸ σωτηριῶδες ἔργον τοῦ Κυρίου καὶ Θεοῦ καὶ Σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ βιοῦται ἀδιάσπαστον, ἄνευ ἰδιαιτέρας ἐξάρσεως εἰδικῆς τινος σωτηριώδους πράξεως Αὐτοῦ. Διὸ καὶ ὁ Ἅγιος Νικόδημος, ἐρμηνεύων τὸν εἰρμὸν τῆς εἰς ὧδῆς τοῦ πεζοῦ Κανόνος τῶν Θεοφανείων⁶⁵, παρατηρεῖ: «Τὴν ἔχθραν ὅπου εἴχομεν πρὸς τὸν Θεόν, ἔλυσεν ὁ Δεσπότης Χριστὸς μὲ ὅλα τὰ μυστήρια τῆς ἐνσάρκου Οἰκονομίας καὶ ἐφιλίωσεν ἡμᾶς τῷ Θεῷ καὶ Πατρὶ μὲ τὴν σύλληψιν, μὲ τὴν Γέννησιν, μὲ τὸ Βάπτισμα, μὲ τὸ Πάθος, μὲ τὸν Σταυρὸν καὶ μὲ τὸν θάνατόν Του· καὶ διὰ τὰ εἰπῶ καθολικῶς, ἐφιλίωσεν ἡμᾶς τῷ Θεῷ καὶ Πατρὶ μὲ ὅλα τὰ Θεοπρεπῆ καὶ ἀνθρωποπρεπῆ ἔργα, ὅσα ἐποίησεν ὁ Δεσπότης Χριστὸς ἐν τῇ ἐνσάρκῳ του ἐπιδημία». Ὡς οὕτως, εἰς τὸν Εὐαγγελισμὸν τῆς Θεοτόκου καὶ τὴν ἄσπορον σύλληψιν τοῦ Χριστοῦ, ἢ εἰς τὴν Γέννησιν Αὐτοῦ, ἢ εἰς τὴν ὑπὸ τοῦ δικαίου Συμεὼν Ὑπαπαντὴν Αὐτοῦ, ἢ εἰς τὴν Βάπτισιν Αὐτοῦ ἢ εἰς τὴν Μεταμόρφωσιν ἢ τὸν Σταυρὸν Αὐτοῦ ἀποδίδεται τὸ καθόλου σωτηριῶδες ἔργον τοῦ Κυρίου. Οὐδὲν τῶν ὑμνολογουμένων καὶ δοξολογουμένων τούτων σωτηριωδῶν ἔργων Αὐτοῦ θεωρεῖται διακρινόμενον εἰς σωτηριώδη ἀποτελέσματα πλέον τῶν λοιπῶν καὶ ὑπὲρ τὰ ἄλλα ἐξεχούσης σωτηριώδους σημασίας.

Οὕτε μὴν θεωροῦνται ταῦτα ὡς ἀθροιστικῶς καὶ συλλογικῶς, οὕτως εἰπεῖν, ἐπενεγκόντα τὴν σωτηρίαν. Ἀλλ' ἐν ἑκαστῷ, ἐν ἀδιασπάστῳ καὶ ἀδιακρίτῳ συναρτῆσει πρὸς ἅπαντα, δοξολογεῖται ὡς ἐπενεγκὸν τὴν καθόλου σωτηρίαν. Οὕτω π.χ. ἡ συντριβὴ τοῦ ἐχθροῦ διαβόλου ἐνεργεῖται διὰ τῆς Γεννήσεως τοῦ Χριστοῦ, διὰ τῆς ἐν τῷ Ἰορδάνῃ βαπτίσεως Αὐτοῦ, ἀλλὰ καὶ διὰ τοῦ Σταυροῦ. Ἀνάλογα ἰσχύουν διὰ τὴν μετὰ τοῦ Θεοῦ καταλλαγὴν καὶ εἰρήνευσιν, διὰ τὸν φωτισμὸν τῶν ἀνθρώπων κ.λ.π.»⁶⁶.

65. Νικόδημος, Ἑορτοδρόμιον, 138, εἰς τὴν ἐρμηνείαν τοῦ εἰρμοῦ τῆς ὧδῆς τοῦ πεζοῦ Κανόνος τῶν Θεφν.

66. Ἀνάλυσιν τοῦ στοιχείου τούτου γίνεται εἰς τὴν συνέχειαν τοῦ παρόντος κεφαλαίου, ἔνθα παρατίθενται καὶ τὰ σχετικὰ κείμενα τῆς Ὑμνογραφίας. Πρβλ. καὶ Ἱ. Δμσκ. ΕΑΟΠ, § 86, ἐν Ν. Ματσούκα, Ἱ. Δμσκ. ΕΑΟΠ, Θεσ/νίκη 1975, 364.

Πρβλ. Γρ. Θλγ., Θεολογικὸς λόγος 3ος, Η', Ρ.Γ. 36, 84 C.

᾽Ωσαύτως ὡς ἐνιαῖον δοξολογεῖται τὸ σωτηριῶδες ἔργον τοῦ Χριστοῦ κατὰ τὸ περιεχόμενον αὐτοῦ. Οὕτω ἡ σωτηρία εἶναι:

- ἡ συντριβὴ τοῦ ἐχθροῦ διαβόλου·
- ἡ καταλλαγὴ πρὸς τὸν Θεόν·
- ὁ καθαρισμὸς τοῦ ἀνθρώπου·
- ἡ ἀνακαίνισις τοῦ ἀνθρώπου·
- ἡ θεουργία καὶ τελείωσις τοῦ ἀνθρώπου·
- ἡ ἀπελευθέρωσις τοῦ ἀνθρώπου κ.λ.π.

Ἐκάστη τουτέστι τῶν ἀνωτέρω καὶ τῶν λοιπῶν ἐκφάνσεων δὲν ἀποτελοῦν μέρος τι τῆς σωτηρίας ἢ τὸ κέντρον αὐτῆς, ἀθροιστικῶς δὲ ἅπασαι ὁμοῦ τὴν καθόλου σωτηρίαν, ἀλλ' ἐκάστη αὐτῶν καὶ ἅπασαι ὁμοῦ εἶναι ἡ καθόλου σωτηρία. Προφανῶς τοῦτο συμβαίνει, ἐπειδὴ ἐκάστη τῶν ἐκφάνσεων τούτων συνυπονοεῖ καὶ ἀπάσας τὰς λοιπὰς ἐν ἀδιασπάστῳ ἐνότητι. Οὕτω, π.χ. ἡ συντριβὴ τοῦ διαβόλου σημαίνει ἐν ταύτῃ καὶ τὴν καταλλαγὴν πρὸς τὸν Θεόν, τὸν καθαρισμὸν τοῦ ἀνθρώπου, ἀφοῦ ὁ προκαλῶν τὴν ἔχθραν καὶ μολύνων συν-ετρίβη· σημαίνει ὡσαύτως τὴν ἀπελευθέρωσιν, ἀφοῦ συνετρίβη ὁ δυνάστης· σημαίνει τὴν ἀνακαίνισιν κ.λ.π. ᾽Ωσαύτως, ἡ καταλλαγὴ πρὸς τὸν Θεὸν σημαίνει ἐν ταύτῃ τὴν συντριβὴν τοῦ δια-βαλόντος καὶ δια-βάλλοντος σημαίνει τὴν ἀπελευθέρωσιν, τὴν ἀνάπλασιν... καὶ οὕτω καθεξῆς.

Ἡ διάκρισις ὅθεν τῆς σωτηρίας κατ' εἶδος ἀποτελεῖ συστηματικὸν μόνον σχῆμα τῆς κατ' ἐπιστήμην σπουδῆς τῆς σωτηρίας, ἄνευ οὐσιαστικοῦ περιεχομένου. Οὕτω διαπιστοῦται ὅτι, κατὰ τοὺς ἁσματικούς Κανόνας τῶν ἀκινήτων Δεσποτικῶν ἐορτῶν, ὅπως ἡ ἁμαρτία συνιστᾷ ἐνιαῖόν τι κακόν, ἐκφαινόμενον ἀπλῶς ὑπὸ διαφόρους μορφάς, κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον καὶ ἡ σωτηρία ἀποτελεῖ ἐνιαῖόν τι ἀγαθόν, ἐκφαινόμενον ἀπλῶς ὑπὸ ποικιλίαν ὅψεων. Ἡ σχολαστικὴ ὅθεν τῆς δυτικῆς θεολογικῆς μεθόδου θεώρησις καὶ τοῦ Μυστηρίου τῆς ἐν Χριστῷ Οἰκονομίας τοῦ Θεοῦ εἶναι ξένη πρὸς τὴν τῆς Ὁρθοδόξιας θεολογικῆς μεθόδου, εἰς τὴν ὁποίαν «σιωπῇ τιμᾶται» τὸ μυστήριον⁶⁷

67. Πρβλ. καὶ γ' ἰδιόμελον τῶν αἰῶνων τῶν Χρστῶν. «...οὐ φέρει τὸ μυστήριον ἔρευαν· πίστει μόνῃ τοῦτο πάντες δοξάζομεν...».

Χρστῶν. Β' ε' 1. Πρβλ. Γρ. Θλγ., Λόγος εἰς τὰ Φῶτα, ΙΕ' Π.Γ. 36, 352D «...πρόσ-εἰσιν Ἰησοῦς ἁγιάσων-τυχὸν μὲν καὶ τὸν Βαπτιστὴν — τὸ δὲ πρόδηλον: πάντα τὸν παλαιὸν Ἀδὰμ ἵνα ἐνθάψῃ τῷ ὕδατι» καὶ ἔ.ἀ. ΙΕΤ', Π.Γ. 36, 353 AB: «ἀνεισιν Ἰησοῦς ἐκ τοῦ ὕδατος. Συναναφέρει γὰρ ἑαυτῷ τὸν κόσμον, καὶ ὁρᾷ σχιζομένους τοὺς οὐρανοὺς, οἷς ὁ Ἀδὰμ ἐκλείσεν ἑαυτῷ τε καὶ τοῖς μετ' αὐτόν...».

Ἡ σωτηρία ὡς συντριβὴ τοῦ ἐχθροῦ διαβόλου καὶ τῆς ἁμαρτίας.

«Ἀπηνὲς ἐχθος τὸ πρὸς Αὐτὸν Δεσπότης τεμὼν διαμπαῖ (διαμπερῶς, ἀπ' ἄκρου εἰς ἄκρον) σαρκὸς παρουσία, ἵνα (δύναμιν) κρατοῦντος ὤλεσε ψυχοφθόρου» (Χρστγ. Β' ε' 1) δι' Αὐτοῦ δὲ «τῶν δυναστῶν τὰ κράτη συνετρίβη» (Θφν. Β' δ' εἰρ). Οὗτος καταφλέγει τὴν ἁμαρτίαν (Μτμ. Β' ε' 2)⁶⁸ ἢ καταλύει αὐτὴν διὰ νέου κατακλυσμοῦ (Θφν. Β' ζ' 3)⁶⁹ ἢ ἐκριζώνει αὐτὴν (Θφν. Β' δ' 1)⁷⁰ καὶ καταισχύνει οὕτω τὸν βροτοῖς ἐναντίον διάβολον (Χρστγ. Β' ζ' 2)⁷¹ συνθλῶν αὐτοῦ «τὰ κέρατα πάντα» (Στ. θ' 2)⁷² καὶ τὰς κεφαλὰς τῶν «ἐμφωλευόντων (ἐνεδρευόντων) δρακόντων διαθλάττων (συντρίβων)» (Θφν. Α' α' 1)⁷³. Οὕτω «ἱερὸν ἡγέρθη κέρας θεόφροσι» (Στ. θ' 2), ἀφοῦ ὁ Χριστὸς «ἰσχύν θριαμβεύσας τὴν ἐπηρμένην» (Θφν. Β' θ' 2) τοῦ διαβόλου,⁷⁴ «τὴν ἀγριωπὸν ἀκρατῶς γαυρουμένην, ἄσεμνα βακχεύουσαν, καθεῖλεν πανσθενῶς ἁμαρτίαν» (Χρστγ. Β' ζ' 3), «ἀνυψώσας τὸ κέρας ἡμῶν» (Χρστγ. Α' γ' εἰρ.).

Ἡ σωτηρία ὡς ἐλευθέρωσις.

«Γένος χοῦκὸν ρυσόμενος Θεὸς ἕως Ἀδου ἤξει· αἰχμαλώτοις δὲ πα-

68. Μτμ. Β' ε' 2 «Συγκραθεὶς ἀσυγχύτως, ἄνθρωπα ὑπέδειξας ἡμῖν θεότητος, καταφλέγοντα μὲν ἁμαρτίας, ψυχὰς δὲ φωτίζοντα...».

69. Θφν. Β' ζ' 3: «Ἰδμεν τὸ πρῶτον τὴν πανώλεθρον κλύσιν, οἰκτρῶς σε πάνταν εἰ⁷⁰ φθορὰν παρεισάγειν, ὃ τρισμέγιστα χρηματίζων καὶ ξένα⁷¹ νῦν δὲ κλύσαντα, Χριστέ, τὴν ἁμαρτίαν, δι' εὐπάθειαν καὶ βροτῶν σωτηρίαν».

70. Θφν. Β' δ' 1: «πεμφθεὶς πρὸς Πατρὸς παμφαέστατος Λόγος, νυκτὸς διῶσαι τὴν καχέσπερον σχέσιν, ἔκριζον ἡκεις καὶ βροτῶν ἁμαρτίαν...».

71. Χρστγ. Β' ζ' 2: «Ἀρωγὲ Χριστέ, τὸν βροτοῖς ἐναντίον, πρόβλημα τὴν σάρκωσιν ἀρρήτως ἔχων, ἥσυχνας...».

72. Στ. θ' 2: «Ἱερὸν ἡγέρθη κέρας θεόφροσι· τῆς κεφαλῆς τῶν ἀπάντων Σταυρὸς, ἐν ᾧ ἁμαρτωλῶν νοουμένων (νοητῶν ἁμαρτωλῶν, τῶν δαιμόνων) συνθλῶνται τὰ κέρατα πάντα...».

73. Θφν. Α' α' 1: «Ἀδὰμ τὸν φθαρέντα ἀναπλάττει ρεῖθροις Ἰορδάνου καὶ δρακόντων κεφαλὰς ἐμφωλευόντων διαθλάττει ὁ Βασιλεὺς τῶν αἰώνων Κύριος...».

Πρβλ. Ψαλ. (74) 73, 13-14.

74. Ἐκτενῆ καὶ συστηματικὴν ἐξ ἐπόψεως Ὁρθόδοξου θεολογικὴν διερεύνησιν περὶ τῆς σχέσεως τοῦ Σατανᾶ πρὸς τὴν ἁμαρτίαν καὶ περὶ τοῦ κατ' αὐτοῦ θριάμβου τοῦ Σωτῆρος Χριστοῦ ποιεῖται ὁ π. Ρωμανίδης εἰς τὸ μνημονευθὲν κλασσικὸν ἔργον του: Τὸ προπατορικὸν ἁμάρτημα. Βλ. ἰδίᾳ τὸ κεφ. Ὁ Σατανᾶς, 60-91.

Ὁμοίως πρβλ. Ἱ. Καραβιδουπόλου, Ἡ ἁμαρτία κατὰ τὸν ἀπ. Παῦλον, τὰς εἰδικὰς παραγράφους: Διάβολος καὶ ἁμαρτία, 118 κ.έ. καὶ Ἡ νίκη τοῦ Χριστοῦ κατὰ τῆς ἁμαρτίας, 122 κ.έ.

ρέξει πᾶσιν ἄφεσιν» (Ύπαπ. ζ' 2)⁷⁵, ἀρπάζων χώρου ζοφώδους τὸν γενάρχην Ἀδὰμ (Θφν. Β' α' 1)⁷⁶. Οὕτω ὁ Χριστὸς «δούλους ἡμᾶς ἐχθροῦ καὶ ἀμαρτίας ἡλευθέρωσε» (Χρστγ. Α' ε' 1)⁷⁷.

Ἡ σωτηρία ὡς λύσις ἀρᾶς.

«Τῆς προμήτορος ἡ παγγενῆς κατάρρα διαλέλυται τῷ βλαστῷ τῆς ἀγνῆς Θεομήτορος» (Στ. θ' εἰρ. ἕτερος), διὸ ὁ Χριστὸς εἶναι ὁ λύων «Εὐας τάλαιναν νηδὺν ἀρᾶς τῆς πάλαι... πικρᾶς» (Χρστγ. Β' α' 1).

Ἡ σωτηρία ὡς φωτισμός.

«Τοὺς ἐν σκότει φωτίζει Κύριος» (Θφν. Α' α' 3), «ἄγων ἅπαντας πρὸς σέλας ζωηφόρον» (Χρστγ. Β' δ' 1) καὶ «τὸ θεῖον φέγγος ἀπαστράψας» (Στ. ε' 3). «Ὅθεν θεογνωσίας πρὸς φῶς ὡδήγηθέντες» (Χρστγ. Α' ε' εἰρ.) κατέστημεν «υἱοὶ Φωτὸς οἱ πρὶν ἐσκοτισμένοι» (Θφν. Β' η' εἰρ.)⁷⁸ καὶ «ὁ λαὸς εἶδεν, ὁ πρὶν ἡμαυρωμένος, μεθ' ἡμέραν φῶς τῆς ἄνω φρυκτωρίας» (Χρστγ. Β' ε' 2)⁷⁹.

Ἡ σωτηρία ὡς λουῖσις καὶ ἐκπλυσις.

«Ὁ Χριστὸς εἶναι «τὸν ρύπον ὁ σμήχων τῶν ἀνθρώπων» (Θφν. Α' α' 3) καὶ «ἐν πολυρρύτοισι δίναις ἐκπλύνων αἵσχους παλαιοῦ τῆς Ἀδὰμ καχεζίας» (Θφν. Β' ε' 3) τοὺς ἀνθρώπους. «Τὴν δυσκάθεκτον ἀχλὺν ἐξ ἀμαρτίας ὅλην πλύνει τῇ δρόσῳ τοῦ Πνεύματος» (Θφν. Β' ζ' εἰρ.), ἀλλὰ καὶ τὸ αἷμα καὶ ὕδωρ, τὸ ὁποῖον ἐξεβλήθη «πλευρᾶς ἀχράντου λόγῳ τρωθείσης» εἶναι «ρυπτικὸν ἀμαρτίας» (Στ. γ' 2)⁸⁰. Οὕτω «ἐχθροῦ ζοφώδους καὶ βεβορβορωμένου ἰὸν καθάρσει Πνεύματος λελουμένοι» (Θφν. Β' ε' εἰρ.)⁸¹ γινόμεθα οἱ ἄνθρωποι, διὸ «λευχειμονεῖτω πᾶσα γήινος φύσις... ἐκπλυθεῖσα πταισμάτων τῶν πρὶν» καὶ «παμφαῶς λελουμένη» (Θφν. Β' η' 2).

75. Πρβλ. Ἑσ. 61,1 καὶ Α' Πτρ. 3,18.

76. Θφν. Β' α' 1: «Ὁρθρου φανέντος τοῖς βροτοῖς σελασφόρου, νῦν ἐξ ἐρήμου πρὸς ροὰς Ἰορδάνου, Ἀναξ, ὑπέσχετο Ἡλίου σὸν αὐχένα, χώρου ζοφώδους τὸν γενάρχη ἀρπάσαι, ρύπου τε παντὸς ἐκκαθῆραι τὴν κτίσιν».

77. Χρστγ. Α' ε' 1: «Ἐν δούλοις τῷ Καίσαρος δόγματι ἀπεγράφης πειθήσας, καὶ δούλους ἡμᾶς ἐχθροῦ καὶ ἀμαρτίας ἡλευθέρωσας Χριστέ».

78. Πρβλ. Ἰω. 1,12 καὶ Α' Ἰω. 3,2.

79. Πρβλ. Ἑσ. 9,2.

80. Πρβλ. Ἰω. 19,34 καὶ Μτθ. 26,28.

81. Πρβλ. Ἑσ. 14,19.

Ἡ σωτηρία ὡς θεραπεία καὶ κράτυνσις.

Ὁ ἔν τῳ Σταυρῷ προσπαγεῖς Θεὸς τὴν ψυχώλεθρον νόσον τῆς πλάνης ἀπῆλассε (Στ. στ' 1) καὶ «νυνὶ κράτύνει μὴ σθένουσαν πάλαι... τὴν καθ' ἡμᾶς οὐσίαν» (Χρστγ. Β' στ' 1).

Ἡ σωτηρία ὡς ἀνάπλασις καὶ ἀνακαίνισις.

«Γένους βροτείου τὴν ἀνάπλασιν πάλαι, ἄδων προφήτης Ἀββακούμ προμηνύει... νέον βρέφος γὰρ ἔξ ὕρου τῆς Παρθένου, ἐξῆλθε λαὼν εἰς ἀνάπλασιν Λόγος» (Χρστγ. Β' δ' εἰρ.)⁸² καὶ «ρεύσαντα ἐκ παραβάσεως Θεοῦ τὸν κατ' εἰκόνα γενόμενον, ἔλον τῆς φθορᾶς ὑπάρξαντα, κρείττονος ἐπταικότα (ἐκπεπτωκότα) θείας ζωῆς, αὖθις ἀναπλάττει ὁ σοφὸς Δημιουργὸς» (Χρστγ. Α' α' 1)⁸³, ἀλλὰ καὶ «Ἀδὰμ τὸν φθαρέντα ἀναπλάττει ρείθροις Ἰορδάνου» (Θφν. Α' α' 1), καθόσον «οὗτος ὁ πτωχὸς ἐκέκραξεν ἐν πτώσει· καὶ γὰρ εἰσήκουσε Κύριος, ἐλθὼν ἐν ρείθροις Ἰορδάνου, φθαρέντα δὲ ἀνεκαίνισεν» (Θφν. Θ' θ' 1).

Ἡ σωτηρία ὡς καταλλαγή καὶ εἰρήνευσις πρὸς Θεόν.

Ὁ Θεὸς τῆς εἰρήνης καὶ Πατὴρ οἰκτιρμῶν τῆς Μεγάλης Βουλῆς Του τὸν Ἀγγελον «εἰρήνην παρεχόμενον» ἀπέστειλεν ἡμῖν (Χρστγ. Α' ε' εἰρ.). Οὗτος, ὁ Χριστὸς, ἐγένετο ἀνάκλησις βροτῶν (Στ. η' 1) καὶ «ἔλκει πρὸς αὐτὸν τὴν θεόδητον φύσιν» (Θφν. Β' γ' 2), ἐφ' ᾧ καὶ συνάπτει πάλιν τὸν κόσμον «ταῖς ἀύλοις οὐσίαις» (Χρστγ. Β' ε' 1)⁸⁴. «Ἰησοῦς» ὄθεν «ὁ Ζωῆς ἀρχηγὸς» ἐν τῷ Ἰορδάνῃ «τὴν ἔχθραν κτείνας, ὑπερέχουσιν πάντα νοῦν εἰρήνην χαρίζεται» (Θφν. Α' ε' εἰρ.) καὶ δι' Αὐτοῦ κατηλλάγημεν Θεῷ οἱ ἁμαρτωλοὶ (Χρστγ. Α' ε' 2).

Ἡ σωτηρία ὡς θεουργία καὶ τελείωσις.

«Ὅλον τὸν Ἀδὰμ φορέσας ὁ Χριστὸς τὴν πάλαι ἁμαυρωθεῖσαν φύσιν ἀμείψας (προσλαβὼν) ἐλάμπρυνε καὶ ἀλλοιώσει τῆς μορφῆς του ἐθεοούργησεν» (Μτμ. Α' γ' 1) καὶ ἀτρέπτως νηπιάσας, θεότητος σύμμορφον ἀνέδειξε τὴν γῆς ἀπόγονον φύσιν τῶν ἀνθρώπων, παλινδρομήσασαν ταύτῃ (τῇ γῇ) διὰ τῆς

82. Πρβλ. Ἀββ. 3,3.

83. Πρβλ. Γρ. Θλγ. καὶ Ἱ. Δμσκ. ἔ.ἀ. σημ. 60.

84. Χρστγ. Β' ε' 1: «Ἀπηνὲς ἔχθος τὸ πρὸς αὐτὸν Δεσπότης, τεμὼν διαμπαξ... κόσμον συνάπτει ταῖς ἀύλοις οὐσίαις...».

Πρβλ. Ἐφεσ. 2,14.

πτώσεως (Ύπαπ. γ' 3)⁸⁵. 'Ο Χριστός, «ὄλον τὸ καθ' ἡμᾶς πτωχεύσας καὶ χοϊκόν, ἐξ αὐτῆς ἐνώσεως καὶ κοινωνίας ἐθεοῦργησε» (Χρστγ. Α' ε' 1). Διὸ καὶ ἅπαντες πιστοὶ ἐν Αὐτῷ τὴν τελείωσιν ἐλάβομεν» (Θφν. Α' ζ' 3)⁸⁶.

Ἡ σωτηρία τοῦ ἀνθρώπου καὶ ὁ φυσικὸς κόσμος.

Τὸ γεγονός τῆς σωτηρίας τοῦ ἀνθρώπου ὑπῆρξε σημαντικὸν δι' ὁλόκληρον τὴν κτίσιν, ὅπως, ἀντιστρόφως, καὶ ἡ πτώσις αὐτοῦ. Ἡ ἄλογος κτίσις εἶχε διὰ τῆς πτώσεως τοῦ ἀνθρώπου συμπαρασυρθῆ εἰς τὴν φθοράν καὶ ἀνετράπη ἢ κατὰ φύσιν σχέσις τοῦ ἀνθρώπου πρὸς αὐτήν. Οὕτω, ὁ πεπτωκὼς καὶ ἐν ἁμαρτίᾳ διατελὼν καὶ πλανώμενος ἄνθρωπος ἀπέδιδεν εἰς τὴν κτίσιν «ἄδοξον εὖχος», ἀναξίαν πρὸς αὐτὴν τιμὴν καὶ λατρείαν ὡς εἰς Θεόν, τὴν ὁποίαν αὕτη, ἐν ἐπιγνώσει τῆς ἐαυτῆς ρευστότητος, μετὰ φόβου καὶ λύπης ἔφερεν, ἐκαρτέρει δὲ σαφῶς τὴν ἀπαλλαγὴν τῆς ἀπὸ τοῦ ἄδόξου τούτου εὐχους. Ἡ σωτηρία ὅθεν τοῦ ἀνθρώπου ἀπήλλαξε τὴν κτίσιν ἀπὸ τῆς λύμης ταύτης (Χρστγ. Β' η' 1)⁸⁷. Οὕτω ἡ ἐλευθέρωσις τοῦ ἀνθρώπου ἐσήμανε τὴν ἐλευθέρωσιν καὶ τῆς κτίσεως (Θφν. Β' η' εἰρ.)⁸⁸, ἡ δὲ παρουσία τοῦ Χριστοῦ ἐφαίδρυνεν αὐτήν (Μτμ. Α' η' 2)⁸⁹. Οἱ οὐρανοὶ δύνανται πλέον νὰ εὐφραίνωνται καὶ ἡ γῆ νὰ ἀγάλλεται (Ύπαπ. α' 3)⁹⁰, ὡς καὶ «τὰ δρυμοὺ ξύλα σύμπαντα» (Στ. θ' 1)⁹¹.

Κατόπιν τῶν ἀνωτέρω διαπιστοῦται ὅτι ἡ ἐν Χριστῷ σωτηρία εἰς τὴν Ὁρθόδοξον Παράδοσιν βιοῦται καὶ διαζωγραφεῖται κατὰ τρόπον ὅλως διαφορὸν τῆς Δυτικῆς καὶ τῆς ἐκεῖθεν τελευταίως διεισδυσάσης καὶ εἰς τὸν χῶρον τῆς Ὁρθοδοξίας. Ἡ Ὁρθόδοξος ἐμπειρία τῆς σωτηρίας ἐκφράζεται συνοπτικῶς διὰ τοῦ 1ου τροπαρίου τῆς στ' ᾠδῆς τοῦ Ἱαμβικοῦ Κανόνος τῶν Χριστουγέννων, ὡς ἀκολούθως καὶ κατὰ τὴν συμβατικὴν σύνταξιν τοῦ σχετικοῦ κειμένου: «Ὅς ἦν ἐν ἀρχῇ πρὸς Θεὸν (παρὰ τῷ Θεῷ καὶ Πατρὶ) Θεὸς Λόγος,

85. Πρβλ. Φίλιπ. 3,21.

86. Πρβλ. Ἑβρ. 12,2.

87. Χρστγ. Β' η' 1: «Λύμην φυγοῦσα τοῦ θεοῦσθαι τῇ πλάνῃ, ἄληκτον ὕμνεϊ τὸν κενούμενον Λόγον, νεανικῶς ἅπασα σὺν τρόμῳ κτίσις, ἄδοξον εὖχος δειματομένη φέρειν, ρευστὴ γεγῶσα, καὶ σοφῶς ἐκαρτέρει». Πρβλ. Ρωμ. 1,25 καὶ 8,19-20.

88. Θφν. Β' η' εἰρ. «Ἐλευθέρα μὲν ἡ κτίσις γνωρίζεται, υἱοὶ δὲ Φωτός, οἱ πρὶν ἐσκοτισμένοι...».

89. Μτμ. Α' η' 2: «Ἐν τῇ ἀπροσίτῳ σου δόξῃ κατ' ὅρος ἐκφανθὲν ἀπορρήτως Θεὰ βῶρ τὸ ἄσχετον καὶ ἄδυτον Φῶς, τοῦ Πατρὸς τὸ ἀπαύγασμα, τὴν κτίσιν φαιδρῦναν, τοὺς ἀνθρώπους ἐθέωσε...».

90. Ὑπαπ. α' 3: «Συνέσει ταθέντες οὐρανοί, εὐφράνθητε· ἀγάλλου δὲ ἡ γῆ...» πρβλ. Ἠσ. 49,13.

91. Στ. θ' 1 α' Ἀγαλλιᾶσθω τὰ δρυμοὺ ξύλα σύμπαντα...».

ιδὼν τὴν καθ' ἡμᾶς φύσιν μὴ σθένουσιν φυλάξαι τὴν πάλαι κοινωνίαν, νυνὶ κρατύνει αὐτὴν προφαίνων αὖθις αὐτὴν τῶν παθῶν ἐλευθέραν» διὰ τῆς δευτέρας κοινωνίας, λαμβανομένης ἐνιαίως καὶ ἀδιασπάστως. Κατὰ ταύτην ὁ Θεὸς Λόγος «ὃ μὲν ἦν, διέμεινεν· ὃ δὲ οὐκ ἦν προσέλαβεν... καὶ γενόμενος ἄνθρωπος ὁ κάτω, Θεός, ἐπειδὴ συνανεκράθη Θεῷ καὶ γέγονεν εἷς, τοῦ κρείττονος ἐκνικήσαντος, ἵνα γένωμαι τοσοῦτον Θεός, ὅσον ἐκεῖνος ἄνθρωπος» (Γρ. Θλγ.)⁹².

92. Γρ. Θλγ., Λόγος Θεολογ. Γ', P.G. 36, 100A. Πρβλ. καὶ Ἱ. Δμσκ. ΕΑΟΠ, §§ 86, 87, 363, παρὰ Ν. Ματσούκα μν. ξ'.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Δ'.

Ο ΑΝΘΡΩΠΟΣ ΚΑΙ Η «ΔΕΥΤΕΡΑ ΚΟΙΝΩΝΙΑ»

«Χριστὸς γεννᾶται· δοξάσατε!
 Χριστὸς ἐξ οὐρανῶν· ἀπαντήσατε!
 Χριστὸς ἐπὶ γῆς· ὑψώθητε!»

Εἰς τὸν ὕμνον τοῦτον δύναται νὰ συγκεφαλαιωθῇ ἡ κατὰ τὴν Ὁρθόδοξον Παράδοσιν θέσις καὶ στάσις τοῦ ἀνθρώπου ἔναντι τῆς ἐκ μέρους τοῦ Θεοῦ ἐν Χριστῷ γενομένης «δευτέρας κοινωνίας». Δοξάσατε· ἀπαντήσατε, ὑψώθητε! Ὁ ἄνθρωπος «πάσχει» τὴν σωτηρίαν, ἐνεργουμένην παρὰ τοῦ Θεοῦ, ἀλλὰ καὶ τοποθετεῖται ἔναντι αὐτῆς δυναμικῶς, καλούμενος, ὅπως οἰκειωθῇ αὐτὴν ἐνεργητικῶς. Ἡ σωτηρία τοῦ ἀνθρώπου οὐδόλως νοεῖται καὶ βιοῦται ὡς παθητικὴ μόνον, δίκην μαγικῆς τινος ἐπενεργείας ἐπ' αὐτοῦ. Ἐν ὅσῳ ἡ ἁμαρτία ὑπῆρξεν οὐχὶ ἡ ἀπώλεια τελειωμένης τινὸς θεώσεως, ἀλλὰ διὰ τῆς καταστροφῆς τοῦ ἀνθρώπου ἀπώλεια τῆς κατὰ φύσιν δυνατότητος καὶ κλήσεως πρὸς θέωσιν, ἡ σωτηρία συνιστᾷ ἄρσιν τοῦ ἐμποδίου τούτου, ἀπόδοσιν τῆς ἀπολεσθείσης αὐτῆς δυνατότητος, συνιστᾷ ἐπαν-ὀρθωσιν. Ἀπομένει ὅθεν τὸ μέρος τοῦ ἀνθρώπου. Δύναται δὲ νὰ λεχθῇ ὅτι ἡ γενομένη σωτηρία ἀπομένει ἀνενέργητος, μολονότι ἐγένετο ἤδη, ἄνευ τῆς αὐτεξουσίου συνεργίας τοῦ ἀνθρώπου. «Χριστὸς γεννᾶται», δύνασθε ἤδη καὶ καλεῖσθε νὰ δοξάσητε! «Χριστὸς ἐξ οὐρανῶν» ἀφίκετό· δύνασθε ἤδη καὶ καλεῖσθε νὰ ἀπαντήσητε! «Χριστὸς ἐπὶ γῆς»! Δύνασθε ἤδη καὶ καλεῖσθε ὅπως ὑψωθῇτε κατὰ φύσιν!

Κατὰ ταῦτα:

Χριστὸς ὁ Σωτὴρ ἡμῶν «τῷ Ἀδὰμ χεῖρα προτείνων ἐπέφανεν» (Ἰ-παπ. γ' 1), δύναται ὅμως ὁ Ἀδὰμ νὰ ἐπιληφθῇ ἢ ὅχι τῆς προτεινομένης σωζούσης χειρός. Διὰ τῆς ἐν Χριστῷ γενομένης σωτηρίας, «ὶδὼν καθάρσει Πνεύματος λελουμένοι» διὰ τοῦ Βαπτίσματος, εἰς «νέαν προσωρμίσθημεν ἀπλανῇ τρίβον, ἄγουσαν ἀπρόσιτον εἰς θυμηδίαν» (Θφν. β' ε' εἰρ.), ἀπόκειται δὲ εἰς τὸν ἄνθρωπον, νὰ μένῃ ἐν τῇ Ὁδῷ, ἐν τῷ Χριστῷ δηλαδὴ, πορευόμενος ἐνεργητικῶς καὶ δυναμικῶς αὐτήν. Ὁ Λόγος «σύμμορφος πηλίνης εὐτελοῦς διαρτίας γεγονώς καὶ μετοχῇ σαρκὸς τῆς χείρω», μετέδωκε «θείας Φύτλης» εἰς τὸν ἄνθρωπον, τὴν ὁποίαν οὗτος δύναται καὶ καλεῖται ὅπως δεχθῇ, οἰκειωθῇ

καὶ διατηρήσῃ. Τοῦτο δὲ «ἵνα μὴ βιασθῶμεν, ἀλλὰ πεισθῶμεν. Τὸ μὲν γὰρ ἀκούσιον... οὐδὲ μόνιμον, ὥσπερ ἂ βία κατέχεται τῶν ρευμάτων ἢ τῶν φυτῶν. Τὸ δὲ ἐκούσιον, μονιμώτερόν τε καὶ ἀσφαλέστερον. Καὶ τὸ μὲν τοῦ βιασαμένου, τὸ δὲ ἡμέτερον· καὶ τὸ μὲν ἐπεικειας Θεοῦ, τὸ δὲ τυραννικῆς ἐξουσίας»⁹³.

Εἶναι ὅθεν «ἐπεικειας Θεοῦ», οὐχὶ δὲ «τυραννικῆς ἐξουσίας», ἐνέργεια καὶ κλῆσις ὅπως «προσδράμωμεν εὐτόνως, πηγαῖς ἀχράντοις ρεύσεως σωτηρίου, Λόγον κατοπτεύοντες ἐξ ἀκηράτου, ἀντλημα προσφέροντες δίψης ἐνθέου» (Θφν. β' ε' 2), ἐνθα «ρανεῖ ὕδωρ καινοποιὸν Χριστὸς τοῖς προστρέχουσιν αὐτῷ πίστει· καὶ πρὸς ζωὴν τὴν ἀγήρω βαπτίζει Πνεύματι» (Θφν. Α' θ' 2). Μετὰ δὲ τὸ τοιοῦτον βάπτισμα, τὸ ἐπέχον θέσιν ἀρραβῶνος «ζωῆς τῆς ἀγήρω» ἀπαιτεῖται περαιτέρω συνεργία, ὥστε «συντηρώμεθα χάριτι καὶ σφραγιδι» (Θφν. Α' θ' 3).

Τὸ πέρας τῆς τρίβου εὐρίσκεται καὶ ὁ μετὰ τοῦ Ἀρνίου γάμος κεῖται εἰς τὰ ἔσχατα, ὅτε «τῆς Τριάδος ὁψόμεθα Φῶς τὸ ἄδυτον» (Θφν. Α' θ' 1). Τότε καὶ ἐφ' ὅσον ὁ ἄνθρωπος θὰ θέλγεται τῷ πόθῳ Χριστοῦ καὶ θὰ ἀλλοιοῦται τῷ θείῳ ἔρωτι πρὸς Ἐκεῖνον, ὁπότε Οὗτος θὰ καταφλέγῃ πυρὶ αὐλῷ τὰς ἁμαρτίας, αἱ ὁποῖαι εἶναι διὰ τὸν ἄνθρωπον ἀναπόφευκτοι, τότε ὁ ἄνθρωπος θὰ καταξιωθῇ τῆς ἐν Χριστῷ τρυφῆς. Κατὰ τὴν Δευτέραν κατάβασιν τοῦ ὁ Χριστὸς θὰ ὁφθῇ ἐμφανῶς, προοίμιον τῆς ὁποίας ὑπῆρξεν ἡ ἐνώπιον τῶν τριῶν Μαθητῶν Μεταμόρφωσις Αὐτοῦ (Μτμ. Β' θ' 2)⁹⁴.

Ἡ ἐνώπιον τῶν Ἀποστόλων Μεταμόρφωσις τοῦ Κυρίου, καθ' ἣν ἐκ τῆς σαρκὸς Του βολίδες θεότητος ἐξεπορεύοντο (Μτμ. Β' δ' εἰρ.)⁹⁵, διὸ καὶ ἡ ἀνθρωπίνη σὰρξ αὐτοῦ ἐγένετο θεολαμποῦσα (Μτμ. Β' δ' 1)⁹⁶, μαρτυρεῖ ἀφ' ἐνὸς μὲν τὴν δυνατότητα τῆς θεώσεως τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως, ἀφ' ἐτέρου τὸ γεγονός τῆς θεώσεως τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως ἐν τῷ Χριστῷ, ἐκ τρίτου δὲ ὅτι αἱ «βολίδες θεότητος», ἦτοι ἄκτιστοι ἐνέργειαι τοῦ Θεοῦ, εἶναι προσιταὶ εἰς τοὺς ἀνθρώπους ὑπὸ ὠρισμένας προϋποθέσεις. Οἱ προϋποθέσεις

93. Γρ. Θλγ., Λόγος Θεολογ. 4ος, P.G. 36, 161 A.

94. Μτμ. Β' θ' 2: «Ἐθελῆξας πόθῳ με, Χριστέ, καὶ ἡλλοίωσας τῷ θείῳ σου ἔρωτι· ἀλλὰ κατάφλεξον πυρὶ αὐλῷ τὰς ἁμαρτίας μου καὶ ἐμπλησθῆναι τῆς ἐν Σοὶ τρυφῆς καταξίωσον, ἵνα τὰς δύο σκιρτῶν μεγαλύνω, Ἀγαθέ, παρουσίας Σου».

Μτμ. Β' θ' εἰρ. «Ἵνα σου δελξῆς ἐμφανῶς τὴν ἀπόρρητον δευτέραν κατάβασιν, ὅπως ὁ ὕψιστος Θεὸς ὁφθῇ ἐστὼς ἐν μέσῳ Θεῶν, τοῖς Ἀποστόλοις, ἐν Θαβῶρ Μωσῇ σὺν Ἡλίᾳ τε ἀρρήτῳ ἑλαμψας...».

95. Μτμ. Β' δ' εἰρ. «Ἐκ σαρκὸς σου βολίδες θεότητος ἐξεπορεύοντο· Προφητῶν καὶ Ἀποστόλων ὅθεν οἱ πρόκριτοι μέλποντες ἀνεβῶν...».

96. Μτμ. Β' δ' 1: «Ὁ τὴν Βάτον φυλάξας ἀλώβητον προσομιλοῦσαν πυρὶ τῷ Μωσῇ, θεολαμποῦσαν σάρκα ὑπέδειξας, Δέσποτα, μελωδοῦντι...».

Πρβλ. Μτμ. Β' ζ' εἰρ.: «Νῦν καθωράθη Ἀποστόλοις τὰ ἀθέατα, θεότης ἐν σαρκίῳ ἐν τῷ ὄρει Θαβῶρ ἀστράπτουσα...».

αὐταὶ εἶναι ἡ κατάλειψις τῶν ραθυμοτόκων μεριμνῶν ἐπὶ γῆς καὶ ἡ ἀκολούθησις τοῦ Χριστοῦ πρὸς τὴν ἐκ γῆς μετάρσιον πολιτείαν (Μτμ. Β' ἡ' 3)⁹⁷.

Ὡστε ἀπρόκειται ἡμῖν ὁμοιωθῆναι Θεῷ, κατὰ τὸ δυνατόν ἀνθρώπου φύσει⁹⁸, διὸ καί, παρασχεθείσης ἡμῖν τῆς δυνατότητος μετὰ τὴν συντριβὴν τοῦ ἐχθροῦ καὶ τὴν ἐλευθέρωσιν ἀπὸ τῶν ἀρκύων αὐτοῦ, δυνάμεθα καὶ καλούμεθα ὅπως ὁδεύσωμεν ἀγόμενοι, κατευθυνόμενοι καὶ κραταιούμενοι ὑπὸ τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ. Ἡ «δευτέρα κοινωνία» ὅπως καὶ ἡ «πρωτέρα», εἶναι κοινωνία προσώπων, τοῦ Θεοῦ ἐξ ἐνὸς καὶ τοῦ ἀνθρώπου ἐξ ἑτέρου. Ἡ κοινωνία δὲ προσώπων νοεῖται ἐντὸς τῶν πλαισίων τῆς ἐλευθερίας, οὐχὶ δὲ τοῦ καταναγκασμοῦ.

Ἡ Ἐκκλησία.

Ἡ παρουσία καὶ ἡ διάστασις τῆς Ἐκκλησίας διαπιστοῦται εἰς τοὺς ἄσματος τούτους Κανόνας ὡς αὐτονόητος περιρρέουσα ἀτμόσφαιρα καὶ τὸ φυσικὸν περιβάλλον τῆς καθόλου Ὁρθοδόξου Θεολογίας. Ἡ Ὁρθόδοξος Θεολογία νοεῖται οὐχὶ ὡς στοχαστικὴ τῶν σπουδαστηρίων διανοητικὴ ἐνασχόλησις, ἀλλὰ ὡς βίωσις καὶ ἐμπειρία τῶν ἀποκαλύψεων καὶ δωρεῶν τοῦ Θεοῦ, ἐκφραζομένη εὐχαριστιακῶς καὶ δοξολογικῶς ἐντὸς τῆς Ἐκκλησίας. Οὐδόλως δὲ νοεῖται ἔξω τῆς Ἐκκλησίας. Ὡς αὐτονόητος ὅθεν ἡ Ἐκκλησία δὲν γίνεται ἀντικείμενον ρητῶν ἀναζητήσεων καὶ ἀναφορῶν, εἰ μὴ μόνον εἰς ἐλαχίστας περιπτώσεις. Εἶναι, ἄλλωστε, γνωστὸν ὅτι ἡ Ἐκκλησιολογία εἶναι πρόσφατον ἐπινόημα τῆς ἐπιστήμης τῆς Θεολογίας, γεννηθεῖσα μάλιστα συνεπεία ἀμφισβητήσεων, ἐνῶ τὰ ζῶντα μέλη της δὲν αἰσθάνονται τὴν ἀνάγκην τῆς διὰ λόγων, ἥκιστα δὲ δι' ἐπιχειρημάτων, αὐτοβεβαιώσεώς των. Βιοῦν μὲ ἀμεσότητα, «ὡς τὰ παιδία», τὴν πραγματικότητα τῆς οἰκογενείας των, ἂνθε θεωρητικῶν ἢ ἀπολογητικῶν ἐνασχολήσεων καὶ ἐκδηλώσεων.

Εἰς τὰς ἐλαχίστας οὕτω ρητὰς εἰς τὴν Ἐκκλησίαν ἀναφορὰς των οἱ ὑπὸ μελέτην ἄσματος Κανόνες δίδουν τὴν εἰκόνα τῆς Ἐκκλησίας ὡς ἀκολούθως. Ἡ Ἐκκλησία εἶναι μυστήριον καὶ ὕψισταται πραγματικῶς καὶ οὐσιαστικῶς ὡς Ἐκκλησία Χριστοῦ προαιωνίως, προωρισμένη ὡς πολύτεκνος. Ἡ πτώσις ὅμως τῶν πρωτοπλάστων προεκάλεσεν εἰς αὐτὴν «στείρωσιν» τὴν ὁποίαν αὕτη ἔφερε δεινῶς. Ἡ ἐν Χριστῷ γενομένη

97. Μτμ. Β' ἡ' 3: «Ραθυμοτόκοι μέμναι ἐπὶ γῆς κατελείφθησαν τῇ τῶν Ἀποστόλων ἐκλογῇ, Φιλάνθρωπε, ὡς σοὶ ἠκολούθησαν πρὸς τὴν ἐκ γῆς μετάρσιον πολιτείαν» ὅθεν καὶ ἐπαξίως τῆς σῆς θεοφανείας ἐμελῶδον τυχόντες...».

98. Μ. Βασ. ΕΠΕ, 10, 280, 17.

Πρβλ. καὶ Γρ. Θλγ. Ρ.Γ. 36, 116: «...τοῦ συναμφοτέρου χρεῖα πρὸς τὰς ἰάσεις» καὶ τῆς τῶν θεραπευομένων πίστεως καὶ τῆς τοῦ Θεραπευτοῦ δυνάμεως· οὐκ ἐνεδέχετο τὸ ἕτερον, τοῦ συζύγου ἐλλείποντος».

σωτηρία τῶν ἀνθρώπων ἀπήλλαξε τὴν Ἐκκλησίαν τῆς δεινῆς ἐκείνης ἀτεκνίας, καθ' ὅσον «υἱοὶ αὐτῇ γεγέννηνται δι' ὕδατος καὶ Πνεύματος» (Θφν. Α' γ' 1)⁹⁹. Εἰδικῶς δὲ ὁ Σταυρὸς τοῦ Κυρίου ἀποτελεῖ διὰ τὴν Ἐκκλησίαν «κράτος καὶ στερέωμα» (Στ. γ' εἰρ.)¹⁰⁰. Τῆς θεοκλήτου Ἐκκλησίας τὸ μυστήριον προδιετύπου τὸ ἐν τῇ ἐρήμῳ διὰ τοῦ Μωυσέως γενόμενον θαῦμα, καθ' ὃ οὗτος ἐκτύπησε διὰ τῆς ράβδου του τὴν ἀκρότομον πέτραν καὶ ἡ ἀκρότομος αἰχμηρὰ ἐκείνη πέτρα ἐξέβλυσεν ἄφθονον ὕδωρ (Στ. γ' 1)¹⁰¹.

Κατὰ ταῦτα ἡ Ἐκκλησία βιοῦται ὡς προαιωνία Νύμφη Χριστοῦ, ἄρτι ἡτεκνωμένη, νῦν δὲ πολύτεκνος, ἔχουσα υἱοὺς καὶ θυγατέρας γεγεννημένους δι' Ὑδατος καὶ Πνεύματος.

99. Θφν. Α' γ' 1: «Στερεῖουσα πρὶν ἡτεκνωμένη δεινῶς, σήμερον εὐφραίνου, Χριστοῦ Ἐκκλησία δι' ὕδατος καὶ Πνεύματος υἱοὶ γὰρ σοι γεγέννηνται ἐν πίστει ἀνακράζοντες· οὐκ ἔστιν ἅγιος ὡς ὁ Θεὸς ἡμῶν καὶ οὐκ ἔστι δίκαιος πλὴν σου Κύριε».

100. Στ. γ' εἰρ.: «Ράβδος εἰς τύπον τοῦ μυστηρίου παραλαμβάνεται, τῷ βλαστῶ γὰρ προκρίνει τὸν ἱερέα· τῇ στειρευούσῃ δὲ πρῶην Ἐκκλησία νῦν ἐξήνθησε ξύλον Σταυροῦ εἰς κράτος καὶ στερέωμα».

101. Στ. γ' 1: «Ὡς ἐπαφῆκε ραπιζομένη ὕδωρ ἀκρότομος, ἀπειθοῦντι λαῷ καὶ σκληροκαρδίῳ, τῆς θεοκλήτου ἐδήλου Ἐκκλησίας τὸ μυστήριον· ἥς ὁ Σταυρὸς τὸ κράτος καὶ στερέωμα».

Πρβλ. Ἐξ. κεφ. 17 καὶ Ἀριθ. κεφ. 20.

ΕΠΙΛΟΓΟΣ

Εἰσακήκοα, Κύριε, τῆς Οἰκονομίας Σου τὸ μυστήριον·
κατενόησα τὰ ἔργα Σου·
καὶ ἐδόξασά Σου τὴν θεότητα!

(Στ. δ' εἰρ.)

Ἡ Ὑμνογραφία τῆς Ἐκκλησίας, κατέχουσα θεμελιώδη θέσιν εἰς τὸν Λειτουργικὸν βίον τῆς Ἐκκλησίας, συνιστᾷ στοιχεῖον ἐκφράσεως, τῆς πίστεως καὶ τῆς ἐμπειρίας τῆς θεώσεως τῶν ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ θεουμένων. Διὸ καὶ δύναται νὰ χρησιμεύσῃ αὕτη ὡς πηγὴ διὰ τὴν σπουδὴν τῆς Ὁρθοδόξου Θεολογίας.

Οἱ ἁσματικοὶ Κανόνες τῶν ἀκινήτων Δεσποτικῶν ἑορτῶν εἶναι τὸ μέρος τῆς καθόλου Ἐκκλησιαστικῆς Ὑμνογραφίας, ἐκ τοῦ ὁποῦ ἀντλεῖ ἡ παροῦσα ἐργασία τὸ ὕλικόν διὰ τὴν σύνθεσιν τῆς Ὁρθοδόξου Σωτηριολογίας. Ἡ πατρότης τῶν Κανόνων τούτων ἱστορικοφιλολογικῶς δὲν εἶναι ἀπολύτως ἀποσαφηνισμένη. Τοῦτο ὅμως οὐδόλως ἐπηρεάζει τὴν θεολογικὴν ἀξίαν των, καθόσον αὕτη συναρτᾶται οὐχὶ πρὸς τὰ συγκεκριμένα πρόσωπα τῶν καθέκαστα ὑμνογράφων, ἀλλὰ πρὸς τὴν Ἐκκλησίαν εἰς τὴν ὁποίαν ἀνήκουν.

Χαρακτηριστικὴ εἶναι ἡ κατόπιν συγκριτικῆς διερευνήσεως διαπίστωσις, ὅτι ἡ θεολογία τῶν ἁσματικῶν τούτων Κανόνων εἶναι ἡ αὐτὴ πρὸς τὴν τῆς Γραφῆς καὶ τῶν Πατέρων, χωρὶς νὰ δημιουργοῦνται προβλήματα ἐκ τῆς ποιητικῆς δομῆς τοῦ λόγου των.

Εἰς τοὺς ὑπὸ μελέτην ἁσματικοὺς Κανόνας ἡ ἀνθρωπολογία συναρτᾶται πρὸς τὸν ἐνανθρωπήσαντα Υἱὸν καὶ Λόγον τοῦ Θεοῦ. Ὁ ἄνθρωπος τουτέστιν ἔχει ὡς Ἀρχέτυπον αὐτοῦ τὸν Θεὸν Λόγον ἐνανθρωπήσαντα. Ἐπλάσθη δὲ πρόσωπον, δυνάμενον καὶ κεκλημένον εἰς μετὰ τοῦ ἐν τρισὶ προσώποις ἐνὸς Θεοῦ κοινωνίαν προσώπων. Ἡ τοιαύτη δομὴ τοῦ ἀνθρώπου συνιστᾷ τὴν κατὰ τὸν ἄνθρωπον ἀλήθειαν, ἥτοι τὸν Νόμον Θεοῦ τὸν διέποντα τὴν οὐσίαν καὶ λειτουργικότητα τοῦ ἀνθρώπου. Ἡ δυνατὴ καὶ ἐνδεχομένη παρά-βασις, ἥτοι μετακινήσις, ἀπὸ τοῦ Νόμου τούτου συνιστᾷ νέαν παρά φύσιν κατάστασιν εἰς τὸν ἄνθρωπον, ἥτις ἀποτελεῖ ἀστοχίαν - ἁμαρτίαν τοῦ ἀνθρώπου ἀπὸ τῆς κατὰ φύσιν δομῆς καὶ κλήσεως αὐτοῦ πρὸς μετοχὴν εἰς τὴν κρείττονα θείαν ζωὴν, ἥτις νοεῖται ὡς κατὰ μετοχὴν καὶ ἄνευ συγχύσεως τῆς ἀνθρωπίνης κτιστῆς φύσεως πρὸς τὴν ἀκτιστον θείαν θέωσιν. Μὴ νοουμένου ὅθεν τοῦ θείου Νόμου δικανικῶς, ἀλλὰ συστατικῶς, οὐδὲ ἡ παρά-βασις, ἥτοι ἁμαρτία

ἔχει δικανικὸν χαρακτῆρα καὶ ἀναλόγους ἀκολουθίας, ἀλλὰ χαρακτῆρα ἀχρειώσεως τοῦ κατ' εἰκόνα, ἥτοι ἐπὶ τὰ χεῖρω ἀλλοιώσεως τῶν συστατικῶν τοῦ ἀνθρώπου στοιχείων, μετὰ τῶν ἀναλόγων ἀκολουθιῶν.

Διὰ ταῦτα καὶ κατὰ ταῦτα ἡ ἁμαρτία καὶ πτῶσις τοῦ ἀνθρώπου ἐκφαίνεται ὡς πολυδιάστατον μὲν, ἀλλ' ἐνιαῖον συμβεβηκὸς ἀλλοιωθῆναι ἐπὶ τὰ χεῖρω τὴν δομὴν τοῦ ἀνθρώπου καὶ ματαιῶνον τὴν ἐπιτυχίαν τῆς κατὰ φύσιν κλήσεως αὐτοῦ. Διὸ καὶ αἱ εἰκόνες τῆς ἁμαρτίας εἶναι: «ἀπόρρω Θεοῦ» κατάστασις τοῦ ἀνθρώπου, ἥτοι ἀ-θέωσις· ἔχθρα πρὸς Θεόν· φοβρά· ροή· καὶ κατολίσθησις· «κάτω νεύσις»· πτωχεῖα καὶ ἔνδεια· πλάνη καὶ νηπιοφροσύνη, ἥτοι ἀ-λογία· σκοτασμὸς καὶ ζόφωσις· πλάνησις εἰς ἀνοίκειον καὶ ἐρημαίαν χώραν· αἰχμαλωσία καὶ δουλεία· λύμη, νόσος, ἀσθένεια, ἴωσις· ρύπος· ὄλεθρος καὶ θάνατος· ροπή καὶ ἀκατάσχετος κίνησις ἐπὶ τὰ χεῖρω· κατάκριμα καὶ πταῖσμα καὶ ἄρά, μὴ νοουμένων δικανικῶς· παγκληρία καὶ παγγενής, ἥτοι πανανθρωπίνη, δυσμενὴς κατάστασις.

Ἡ σωτηρία ἐμφανίζεται ὡς ἄρσις καὶ κατάργησις τῆς ἁμαρτίας. Κατὰ ταύτην «Ἰδὼν ὁ Κτίστης ὀλλύμενον τὸν ἄνθρωπον, χερσὶν δὲ ἐποίησε, κλίνας οὐρανοῦς κατέρχεται· τοῦτον δὲ ἐκ Παρθένου θείας ἀγνῆς ὄλον οὐσιούται, ἀληθείᾳ σαρκωθείς», οὕτω δὲ «ὄλον τὸ καθ' ἡμᾶς πτωχεύσας καὶ χοϊκόν, ἐξ αὐτῆς ἐνώσεως καὶ κοινωνίας ἐθεοῦργησεν». Ἡ τοιαύτη φιλόανθρωπος ἐνέργεια καὶ σωτήριος ἐπέμβασις τοῦ Θεοῦ συνιστᾷ τὴν θείαν Οἰκονομίαν, ἥτις ἐγκαινιζομένη διὰ τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης, πληροῦται διὰ τῆς θείας ἐνανθρωπήσεως, τελειοῦται δὲ ἐν τῇ Δευτέρᾳ τοῦ Χριστοῦ Παρουσίᾳ ἐσχατολογικῶς. Αἱ τρεῖς αὗται φάσεις τῆς θείας Οἰκονομίας εὐρίσκονται εἰς προοδευτικὴν καὶ δυναμικὴν γραμμὴν ἐκτυλίξεως. Δι' αὐτῆς οἰκονομεῖται ἡ προσωρινῶς καὶ κατ' ἀνοχὴν τοῦ Θεοῦ, διασφαλίζουσαν τὴν πραγματικὴν, αὐτεξουσίαν τουτέστι, κοινωνίαν τῶν ἀνθρώπων μετὰ τοῦ Θεοῦ, ἀνασταλεῖσα ἀτάξις ἡ ἀφορῶσα εἰς τὸν ἄνθρωπον.

Ἐπίκεντρον τῆς θείας Οἰκονομίας εἶναι ἡ διὰ τῆς ἐνανθρωπήσεως τοῦ Θεοῦ Λόγου «δευτέρα κοινωνία» τοῦ ἐν Τριάδι Θεοῦ «δι' Υἱοῦ» μετὰ τοῦ ἀνθρώπου. Ἡ τοιαύτη «δευτέρα κοινωνία» νοεῖται ἐνιαία καὶ ἀδιάσπαστος, ἄνευ ἰδιαιτέρας ἐξάρσεως σωτηριῶδους τινὸς ἐνεργείας τοῦ Χριστοῦ. Οὕτω ἡ σωτηρία φέρεται πραγματοποιηθεῖσα διὰ τοῦ Εὐαγγελισμοῦ τῆς Θεοτόκου, ὅπως καὶ διὰ τῆς Γεννήσεως τοῦ Χριστοῦ, ἢ ὅπως διὰ τῆς Βαπτίσεως Αὐτοῦ ἢ διὰ τοῦ Σταυρικοῦ θανάτου Του. Οὔτε μὴν θεωρεῖται ἡ σωτηρία διὰ τῆς ἀθροιστικῆς ἐπενεργείας τῶν καθέκαστα σωτηριωδῶν ἐνεργειῶν τοῦ Σωτῆρος.

Ὡς ἐνιαῖον καὶ ἐν ταῦτῳ πολυδιάστατον δοξολογεῖται τὸ σωτηριῶδες ἔργον τοῦ Χριστοῦ καὶ κατὰ τὸ περιεχόμενον αὐτοῦ. Ἡ σωτηρία ὅθεν ἐκφαίνεται ὡς: ἡ συντριβὴ τοῦ ἐχθροῦ διαβόλου· ὡς ἡ ἀπελευθέρωσις τοῦ ἀνθρώπου· ὡς ἡ καταλλαγὴ πρὸς τὸν Θεόν· ὡς ὁ καθαρισμὸς τοῦ ἀνθρώπου· ὡς ἡ ἀνακαί-

νις καὶ ἀνάπλασις τοῦ ἀνθρώπου· ὡς ἡ θεραπεία καὶ κράτυνσις αὐτοῦ κλπ., ἀπασῶν τῶν ὡς ἔνω ἐκφάνσεων νοουμένων ὡς ταυτοσήμων.

Ὁ ἄνθρωπος ἐνώπιον τῆς ἐν Χριστῷ γενομένης σωτηρίας τοποθετεῖται ἐνεργητικῶς καὶ δυναμικῶς, ἥτοι ὡς πρόσωπον. Ἡ σωτηρία δὲν νοεῖται ὡς μαγικὴ καὶ αὐτόματος. Ὡς ἐκ τούτου ὁ ἄνθρωπος καλεῖται πρὸς αὐτεξουσίαν ἐνεργητικὴν οἰκείωσιν αὐτῆς, τῆς σωτηρίας θεωρουμένης ἀνενεργήτου ἄνευ τῆς τοιαύτης συνεργίας τοῦ ἀνθρώπου. Τοῦτο ἐκφράζεται χαρακτηριστικῶς διὰ τοῦ παρὰ τοῦ Γρηγορίου τοῦ Θεολόγου δανείου ὕμνου «Χριστὸς γεννᾶται· δοξάσατε! Χριστὸς ἐξ οὐρανῶν· ἀπαντήσατε! Χριστὸς ἐπὶ γῆς, ὑψώθητε!».

Διὰ τῆς ἐν Χριστῷ γενομένης σωτηρίας ἡ ἀνθρωπίνη φύσις θεοῦται καὶ ὁ ἄνθρωπος ἱκανοῦται ὅπως συνεργῶν καταλλήλως δέχεται τὰς ἀκτίστους ἐνεργείας τοῦ Θεοῦ. Ταῦτα ἐμφαίνονται χαρακτηριστικῶς εἰς τὴν ἐνώπιον τῶν τριῶν μαθητῶν Του Μεταμόρφωσιν τοῦ Σωτῆρος Χριστοῦ.

Ἡ σωτηρία τοῦ ἀνθρώπου ἀπῆλλαξε τὴν πρῶην στερεόουσαν Ἐκκλησίαν, καθ' ὅσον αὐτοὶ αὐτῇ γεγέννηται δι' ὕδατος καὶ Πνεύματος».